

**T.C.
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ**

**AİLELERİN OKULÖNCESİ EĞİTİM HARCAMALARI
(DENİZLİ İLİ- MERKEZEFENDİ İLÇESİ)**

Gökhan VARDAR

Denizli - 2023

**T.C.
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM DALI
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJESİ**

**AİLELERİN OKULÖNCESİ EĞİTİM HARCAMALARI
(DENİZLİ İLİ- MERKEZEFENDİ İLÇESİ)**

Gökhan VARDAR

**Danışman
Dr. Gökhan TUZCU**

ETİK BEYANNAMESİ

Pamukkale Üniversitesi - Eğitim Bilimleri Enstitüsü, proje yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu proje çalışmasında; proje içindeki tüm bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu; atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı; bu projenin herhangi bir bölümünü bu üniversitede ya da başka bir üniversitede başka bir tezsiz yüksek lisans projesi ya da tezi olarak sunmadığımı beyan ederim.

Gökhan VARDAR

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın danışmanı olan Dr. Gökhan Tuzcu olmasaydı ‐Eğitim Ekonomisi ve Planlaması‐ bilim dalından haberimiz olmayacaktı. Bu dalda eğitim görme olanağına kavuşamayacaktık ve eğitimin çok önemli bir boyutunu da göremeyecektik. Dr. Tuzcu, bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde başından sonuna kadar, düşüncelerini ve deneyimlerini benimle paylaşmış ve bu süreçte bana sürekli destek olmuştur. Öğrenme ve proje yazma sürecinde benimle titizlikle uğraşmıştır. Çok teşekkür ediyorum.

Yüksek lisans derslerim sürecinde bilgilerinden yararlandığım tüm akademisyenlere şükranlarımı sunarım.

Bana, çalışma ve üretmenin önemini küçük yaşlarda öğreten, sevgili annem Rızvan Vardar ve babam Necati Vardar’a teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Araştırma sürecinde karşılaştığım sorunlarda, bana her zaman destek olan, veri toplama ve yazma aşamalarında daima yanımda olan eşim Dilek Vardar’a bu süreçte bana vermiş olduğu destek için teşekkür ederim.

Gökhan VARDAR

ÖZET

Ailelerin Okulöncesi Eğitim Harcamaları (Denizli İli- Merkezefendi İlçesi)

VARDAR, Gökhan

Tezsiz Yüksek Lisans Projesi, Eğitim Bilimleri ABD
Eğitim Yönetimi Bilim Dalı
Proje Danışmanı: Dr. Gökhan TUZCU
Ocak 2023, 52 sayfa.

Bu çalışma, Denizli ilinin Merkezefendi ilçesi içerisindeki Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı anaokulları ve özel anaokullarında eğitim ve öğretime devam eden öğrencilerin velilerinin eğitime yaptıkları harcamaların hangi kalemlerde olduğunu belirlemek amacı ile yapılmıştır.

Öncelikle, ailelerin gelir düzeylerinin ve sosyo-ekonomik farklılıklarının okul öncesi eğitim için yapılan harcamalarda nasıl bir değişkenlik ilişkisinin olduğunu saptamak amaçlanmıştır. Ailelerin yaptığı harcamaların kuramsal çerçevesi alayazın taraması yapılarak oluşturulmuştur. Daha sonra okul öncesi eğitimdeki öğrencilerin ailelerine, yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmış ve toplam 257 anne ve/veya babadan veri toplanmıştır. Araştırma niceldir, çalışma grubu 2022-2023 öğretim yılında Denizli ilinin Merkezefendi ilçesinde, kamu ya da özel sektöre ait okulöncesi eğitim kurumlarında öğretim gören çocukların aileleri oluşturmaktadır.

Araştırma sonucunda; okul öncesi eğitime katılan çocukların annelerinin yarısına yakınının çalışmadığı (ev hanımı olduğu), çalışan annelerin ise özel sektörde ya da kamuda birbirlerine yakın oranlarda olduğu saptanmıştır. Babalarda işsiz sayısı son derece azdır, küçük bir bölümü esnaflık yapmakta, büyük çoğunluğu ise kamu ya da özel sektörde çalışmaktadır.

Çocukların çoğunluğu okula ulaşım aracı ile gidip-gelmektedir ve aylık ulaşım harcaması 20-500 TL arasında değişmektedir. Aileler bir ayda ortalama, 1.016 TL okul kıyafetleri için, 623 TL eğitim malzemeleri için, 742 TL okul ücreti (aidat) için, 379 TL yemek için harcamaktadır.

Ailelerin çocuklarının eğitimi için yaptığı harcamalar, ulaşım, kıyafet, malzeme, aidat, yemek, gezi, mezuniyet ve diğer olmak üzere 8 alanda toplanmaktadır. Bu harcamalar, 0 TL ile 8.000 TL arasında değişmektedir. Ailelerin en fazla harcama yaptığı alan ise okul aidat ücretleridir. Bundan sonra kıyafet ve yemek için yapılan harcamalar gelmektedir. En az harcama ise gezi harcamaları ve diğer harcamalardır.

Ailelerin çocuklarının eğitim harcamalarında ortalama olarak en yüksek ortalamanın 1.016 ₺ ile kıyafet harcaması olduğu görülmektedir. Bunu 742 ₺ ile aidat, 623 ₺ kırtasiye malzemesi, 425 ₺ ile ulaşım, 333 ₺ gezi, 242₺ mezuniyet, 48,7 ₺ diğer gider harcamaları izlemiştir.

Anne ve babanın eğitim düzeyi ile eğitim için yaptıkları harcamalar arasında, mezuniyet ve diğer harcama giderlerinde anlamlı ilişki görülemezken; ulaşım, kıyafet, okul aidatı, yemek, gezi, arasında anlamlı bir ilişki vardır. Bunun sonucunda, anne ve babaların eğitim düzeyinin yükselmesinin ailenin eğitim harcamalarını olumlu olarak etkilediği belirtilebilir.

Anahtar Sözcükler: Eğitim harcamaları, Eğitimin finansmanı, Eğitim ekonomisi, okulöncesi eğitim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROJE ONAY FORMU	iii
ETİK BEYANNAMESİ	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZET	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	x
BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.1.1. Problem Cümlesi	4
1.1.2. Alt Problemler	4
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Varsayımlar	6
1.5. Sınırlılıklar.....	6
1.6. Tanımlar	6
İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	8
2.1. Türkiye’de Eğitim Harcamalarının Gelişimi ve Bazı Eğitim Göstergeleri	8
2.2. Eğitim Harcamaları	11
2.3. İlgili Araştırmalar	15
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM	18
3.1. Araştırmanın Modeli	18
3.2. Evren ve Örneklem.....	18
3.3. Veri Toplama Aracı	18
3.4. Verilerin Toplanması.....	19
3.5. Verilerin Çözümlemesi	19
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR	20
4.1. Betimsel İstatistikler	20
4.2. Ailelerin Eğitim İçin Yaptığı Harcamalar	23
4.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	24
4.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	24

4.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	25
4.2.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	26
4.2.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	27
4.2.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	27
4.2.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	28
4.2.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	29
4.3.Eğitim Harcamalarına İlişkin Bulgular	29
4.3.1.Birinci Eğitim Harcamalarına İlişkin Bulgular.....	30
4.3.2.İkinci Eğitim Harcamalarına İlişkin Bulgular	31
4.3.3.Üçüncü Eğitim Harcamalarına ilişkin Bulgular	32
BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	35
5.1. Tartışma ve Sonuç	35
5.2. Öneriler	37
KAYNAKÇA	39
ÖZGEÇMİŞ	42

TABLolar LİSTESİ

Tablo 4.1. Annelerin Eğitim Düzeyi.....	20
Tablo 4.2. Babaların Eğitim Düzeyi.....	20
Tablo 4.3. Annelerin Mesleği.....	21
Tablo 4.4. Babaların Mesleği.....	21
Tablo 4.5. Ailelerin Ortalama Aylık Geliri.....	22
Tablo 4.6. Ailelerin Evinin Mülkiyeti.....	23
Tablo 4.7. Anne-Baba Birliktelik Durumu	23
Tablo 4.8. Ulaşım Harcamaları.....	24
Tablo 4.9. Kıyafet İçin Harcamalar.....	25
Tablo 4.10. Kırtasiye Malzemeleri için Harcamalar.....	26
Tablo 4.11. Okul Aidatı İçin Harcamalar.....	26
Tablo 4.12. Yemek için Harcamalar.....	27
Tablo 4.13. Gezi Harcamaları.....	28
Tablo 4.14. Mezuniyet İçin Harcamalar.....	28
Tablo 4.15. Diğer Giderler İçin Harcamalar.....	29
Tablo 4.16. Ailelerin Yaptığı harcamaların Dağılımları.....	30
Tablo 4.17. Eğitim için Aylık Ort. Harcama Dağılımı.....	31
Tablo 4.18. Ailelerin Yaptığı Harcamaların Anne Eğitim Durumuna Göre Ki Kare Analizi.....	32
Tablo 4.19. Ailelerin Yaptığı Harcamaların Baba Eğitim Durumuna Göre Ki Kare Analizi	33
Tablo 4.20. Ailelerin Yaptığı Harcamaların Gelir Durumuna Göre Ki Kare Analizi	33

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ

Bu bölümde, problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, varsayımları, sınırlılıkları ve tanımları yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Günümüz dünyası, sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecini yaşamaktadır. Artık bilgi, sanayi toplumunun temel kaynakları olan emek, doğa ve sermayenin yerini almıştır. Bilgi toplumunun temel unsuru olan bilgiyi doğru yerde ve doğru zamanda kullanabilen insan, nitelikli eğitimle şekillenmektedir. Bu nedenle eğitim alanlarına harcama ve yatırımları yapma zorunluluğu doğmaktadır. Eğitimin her tür ve düzeyine yapılan yatırım ve harcamalar, ülkenin kalkınmasında önemli bir yer tutmaktadır.

Türkiye’de okulöncesi eğitim; bağımsız anaokulları, ilkokul ve ortaokullar bünyesinde açılan anasınıfları, kız meslek liseleri bünyesinde açılan uygulama anaokulları ve anasınıfları ile Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu, Üniversiteler, Çalışma Bakanlığı ve çeşitli vakıf ve derneklere bağlı olarak açılan okulöncesi eğitim kurumlarında verilmektedir (Akçay, 2006).

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) okul öncesi eğitimi şöyle tanımlamaktadır: Özel ve resmi okulöncesi eğitim kurumlarından 36-72 aylık çocukların eğitimi için kurulan okullara “anaokulu”, 60-72 aylık çocukların eğitimi için diğer eğitim kurumları çatısı altında kurulan sınıflara “anasınıfı” denilir.

Kundakçı (2013), çocukların gelişimsel düzeyini dikkate alan, onlara uyarıcılarla dolu zengin bir ortam sunan, çocuklara ülke düzeyinde ve evrensel düzeyde değer aşıl原因an planlı süreci okul öncesi eğitim olarak tanımlamaktadır.

Okul öncesi eğitimin, çocuğa yönelik gelişimsel yararlarının yanında uzun vadeli sosyo-ekonomik ve toplumsal bir yatırım aracı olduğu söylenebilir. Erken çocukluk eğitimine yapılan yatırım, ileride ülkenin gereksinim duyacağı işgücüne ve insani gelişime yapılan yatırımdır (Kaytaç, 2005).

Türkiye’de okulöncesi eğitimin, 2022 yılı Cumhurbaşkanlığı Programına göre 2023 yılından itibaren 5 yaş çocuklar için zorunlu hale getirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca 2023 yılından itibaren okulöncesi eğitim kurumlarındaki öğrencilere devlet tarafından ücretsiz olarak öğle yemeği verilecektir.

Gerek Türkiye’de gerek diğer ülkelerde okulöncesi eğitime son yıllarda giderek artan ilginin nedenlerinden biri de öğrencilere erken yaşlarda verilecek eğitimin; çocuğa, ailesine, topluma ve ülke ekonomisine yüksek katkılar sağlayacak olmasındandır.

T.C. Anayasasına göre, ilköğretim zorunlu olmasına karşın erken çocukluk eğitimi zorunlu değildir. Buna karşın, aileler çocuklarının ilkokula başladıklarında hazır bulunuşluğunun yüksek olmasını istediği için okulöncesi eğitime önem vermektedirler. Bunun sonucu olarak ailelerin okul öncesi eğitim harcamaları, bütçelerinde önemli bir gider kalemi olarak yer almaktadır.

Türkiye’de 2021-2022 öğretim yılında 5 yaşındaki çocuklarda net okullaşma oranı %81,6’dır. Bu hâliyle 2019-2020 öğretim yılına oranla 10,4 puan artarak son yılların en yüksek düzeyine çıkmıştır. Kız çocukların 5 yaşında net okullaşma oranı %81,4 ve erkek çocukların oranı %81,9’dur (ERG, 2022).

Günümüz dünyasında kadının işgücü piyasasına katılma oranının her geçen yıl yükselmesi, okulöncesi eğitime olan istemi her geçen yıl yükseltmektedir.

Okul öncesi eğitime erken yaşlarda başlamak, çocukları diğer eğitim kademelerinde olumlu etkilemektedir. Eğitim yaşamına okul öncesi eğitimle başlayan kişilerin, eğitim yaşamlarında ve toplumsal yaşamlarında daha başarılı oldukları belirtilmektedir (Myers, 1996). Okulöncesi eğitim almış kişilerin sosyal ve akademik becerilerinin, okul öncesi eğitimi almamış olan yaşlılarına göre daha ileri düzeyde olduğu belirlenmiştir (Knight ve Hughes, 1995).

Eğitim aynı zamanda bir hizmet sunumudur. Bu hizmetin de doğal olarak bir maliyeti vardır. Türkiye’de eğitim masrafları büyük oranda devlet tarafından karşılanmaktadır. Ancak eğitim her kesime eşit kalitede sunulamamaktadır. Okullar arasında, aynı şehirdeki okullarda bile hizmet kalitesi anlamında belirgin farklılıklar vardır. Bunun sonucunda da aileler çocuklarının kaliteli bir eğitim alabilmesi için büyük ekonomik fedakârlıklara katlanmaktadırlar. Günümüzde ailesinin çocuğunun eğitimi için yaptığı harcamalar, onun toplumda iyi bir yere gelebilmesi için çok önemli hale gelmiştir. Kişinin toplumda gelecekteki statüsü, ailesinin onu eğitime yaptığı yatırımlara paralel olarak yükselip ya da alçalabilmektedir.

24.07.2014 tarih 29072 sayılı MEB Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği’ne göre, okul öncesi eğitim hizmeti resmî okul öncesi eğitim kurumlarında ücretsizdir. Ancak çocukların beslenme, temizlik hizmetleri ve eğitim

programının uygulanmasına yönelik eğitim materyalleri için ücret alınır. İlgili yönetmeliğe göre ücret, okulun bulunduğu çevrenin durumuna göre belirlenmektedir. Yönetmelikte eğitimin ücretsiz olmasından söz edilmesine karşın kamunun kaynaklarının yetersizliği nedeniyle, çeşitli kalemlerde velilerden birçok ad altında eğitim finansmanına katılmaları beklenmektedir. Bu durum, orta ve üst gelir grubu ailelerde bütçelerinde çok fazla yük oluşturmamasına karşın, alt gelir grubu ailelerde parasal bir yük oluşturmaktadır. Bunun sonucunda da okullar arası eşitsizliklerin boyutu artmıştır. Araştırmanın konusu olan Merkezefendi ilçesinde alt gelir grubu ailelerin yaşadığı bölgelerdeki anaokulları ile orta ve üst gelir grubu ailelerin yaşadığı bölgelerdeki anaokulları ve anasınıfları arasında fiziki olanaklar ve öğrencilere sunulan sosyal olanaklar arasında belirgin farklar olduğu tespit edilmiştir.

Kaynak temin etmeyi ve çeşitlendirmeyi olanaklı kılan eğitim finansmanı sistemi, bu şekilde yatay ve dikey eşitlik ölçütlerini de göz ardı etmiş olmaktadır (Kurul, 2012).

Okulöncesi eğitimin, kamu ve özel kesim olmak üzere başlıca iki finansman kaynağı bulunmaktadır. Özel kesimin içinde aileler, özel/tüzel kişiler/ özel sektörün yaptığı harcamalar ele alınabilir (Belfield, 2006).

Devletin eğitim planlamasında karşılaştığı en önemli sorunlardan biri, eğitimin finansmanıdır. Devletin eğitime ayırdığı kaynakların büyük bölümü, personel maaşları için harcanmaktadır. Devletten yeteri kadar ödenek alamayan okullar ise finansman bulma yollarında farklı seçeneklere yönelmiş, bunun sonucunda da öğrencilerin aileleri bir finans kaynağı olarak görülmeye başlanmıştır. Okul öncesi eğitim, aynı zamanda etkinlik temelli bir okul türü olduğundan okul öncesi eğitimde ailelerin üzerine düşen finans yükü diğer eğitim türlerine oranla daha yüksek düzeylere ulaşmıştır. Okul öncesi eğitimde ailelerden kayıt parası, servis, kırtasiye, yemek, ulaşım, gezi, mezuniyet gibi çeşitli kalemlerde para toplanmaktadır.

Aileler okul öncesi eğitimde, doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki tür eğitim harcaması yapmaktadır. Doğrudan harcamalar olarak okul giderleri (kayıt ücretleri, okul-aile birliği ücreti, sınav ücretleri, diploma, sertifika, öğrenci belgesi gibi ücretleri, fotokopi ücretleri ve kayıtla ilgili diğer ücretler); üniformalar, okul ekipmanları ve sarf malzemeleri (üniformalar ve zorunlu spor malzemeleri, zorunlu ders kitapları, alıştırma kitapları ile diğer okul malzemeleri) ile diğer ilişkili giderlerinden (otobüs, dolmuş, biniş, ücretleri, kantin ve kafeterya ücretleri, servis ücreti) oluşmaktadır. Dolaylı eğitim harcamaları ise zorunlu olmayan ders kitapları/yardımcı kaynaklar, okul dışı kitaplar,

gazeteler, dergiler, bilgisayar donanımı, eğitici oyunlar, harçlık, boş zaman ve ders dışı faaliyetler, özel ders ve kurs vb. maliyetlerini içermektedir (Tiyab ve Ndabananiye, 2013).

Eğitim, uzun süreli ve tam zamanlı bir eylem olarak ailede başlayan ve çevre ile süren, okullarda yapılandırılmış bir biçimde, belli bir program dahilinde sürdürülen yaşamsal derecede önemli etkinlikler bütünüdür. Bu bağlamda, eğitimde finansman ve harcama konusu önem taşımaktadır. Ancak herkesin aynı harcamayı yaptığını söylemek olanaklı değildir. Eğitim harcamalarının ailelere ve ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerine göre de farklılık gösterdiği araştırmalarda belirtilmektedir (Tuzcu, 2021, s.171).

1.1.1. Problem Cümlesi

Araştırmanın problem cümlesi şudur: Denizli ilinin Merkezefendi ilçesinde, okulöncesi eğitim için ailelerin yaptığı harcamaların türü ve miktarı nedir?

1.1.2. Alt Problemler

Araştırmanın alt problemleri şunlardır:

1) Aileler, çocuklarının okulöncesi eğitim alması için ne tür harcamalar yapmaktadırlar?

2) Bir aile, bir çocuğun okulöncesi eğitim alması için bir ayda ortalama kaç lira harcamaktadır?

3) Ailelerin yaptığı harcamalar;

– Ana-babanın eğitim durumuna göre değişmekte midir?

– Ana-babanın mesleğine göre değişmekte midir?

– Ana-babanın gelir durumuna göre değişmekte midir?

– Okulun kamuya ya da özel sektöre ait olmasına göre değişmekte midir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, çocukları okulöncesi eğitimde (anaokulu ya da ana sınıfı) okuyan ailelerin, yaptıkları eğitim harcamalarını belirlemektir. Böylece eğitimde finansman ve harcama alanına ilişkin politika yapıcılara kaynak olunması da bir başka amacı oluşturmaktadır. Çünkü eğitim uzun dönemli bir yatırım olduğu için, ülkenin 10 yıl, hatta 20 yıl sonraki kalkınma sürecini etkilemektedir. Bugünden yarına değişebilen

dönüşebilen bir sistem değildir. O nedenle kararların, ciddi araştırmalar sonucunda alınması zorunludur.

1.3. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de okulöncesi eğitime son yıllarda daha çok önem verilmeye başlanmıştır. İlköğretim ve ortaöğretim okullaşma oranlarında oldukça yüksek bir düzeye ulaşıldığı için artık sıra okul öncesi eğitime gelmiştir, denilebilir. Her geçen yıl okul öncesi eğitime katılım artmaktadır. Toplumun büyük kesiminde okul öncesi eğitimin önemi her geçen yıl daha iyi anlaşılmakta okul öncesi eğitime talep her yıl yükselmektedir. MEB buna paralel olarak, beş yaş grubunda okul öncesi eğitimi 2023 yılında zorunlu hale getirmeyi planlamaktadır. MEB 14 Mayıs 2022 tarihli ve 31835 sayılı Resmî Gazete ’de yaptığı yönetmelik değişikliği ile nüfusu az ve dağınık olan köy ve benzeri yerleşim yerlerinde okul açılması için gerekli öğrenci sayısı şartını 10’dan 5’e düşürerek bu gibi yerlerde yaşayan ailelerin çocuklarının da okul öncesi eğitime ulaşabilmeleri için önemli bir adım atmıştır.

Eğitimin etkili bir biçimde ve aralıksız sürebilmesi için, gelir kaynaklarının çözümlenmesi, hane halkının yaptığı eğitim harcamalarının bilinmesi gerekmektedir. Türkiye’de hane halkı eğitim harcamalarını konu alan araştırmaların sayısı çok değildir, hatta yok denecek kadar azdır (Tuzcu, 2021, s.138). Yapılan bu araştırmanın, ilgili alan yazındaki bir boşluğu doldurması, alana katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca Denizli ilinin Merkezefendi ilçesinde okulöncesi eğitimde ailelerin yaptığı eğitim harcamalarını konu alan ilk araştırma olması nedeniyle de önemli olduğu düşünülmektedir.

Anayasaya göre zorunlu ve parasız olan ilköğretim, okullara gönderilen ödeneklerin yetersizliğinden dolayı eğitim harcamalarına ailelerinde katılımını zorunlu hale getirmiştir. Kamu kaynağı yaratma ve bunu kullanmada “parasal saydamlık, hesap verme sorumluluğu, edime dayalı bütçeleme yapma ve çok yıllık bütçeleme ilkelerine uygunluk, kaynakların etkili, ekonomik, verimli ve hukuka uygun olarak elde edilmesi, kullanılması, muhasebeleştirilmesi ve kötüye kullanımının önlenmesi” gibi hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir (Karakütük, 2016, s.473).

Okulların kendi olanakları ile gelirlerini artırmaları kolay değildir. Her geçen yıl okulların temel gereksinimlerini karşılamak için harcadıkları para artmaktadır. Ayrıca okulun bulunduğu çevre ve veli profili bu durumda çok önemli olmaktadır.

Bu çalışmanın bu alanda daha sonra yapılacak çalışmalar için de yararlı olacağı düşünülmektedir.

1.4. Varsayımlar

Araştırmanın temel varsayımı şudur:

– Araştırmaya katılan aileler, veri toplama aracına samimi ve dürüstçe yanıt vermişlerdir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

– Denizli ilinin Merkezefendi ilçesinde yapılmıştır. Diğer ilçeleri ve illeri kapsamamaktadır.

– Okulöncesi eğitimde yapılmıştır. Eğitimin diğer türlerini ve düzeylerini kapsamamaktadır.

– 2022-2023 öğretim yılının birinci yarısında yapılmıştır. Veriler, Eylül-Ekim 2022’de toplanmıştır. Önceki yılları kapsamamaktadır.

1.6. Tanımlar

Aile: Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik.

Eğitim Ekonomisi: Doğada bulunan kaynakların, eğitimsel niteliklerin üretilmesi için planlı bir biçimde kullanılması ve toplumun belli kesimleri arasında dağıtılması konusunda yapılan çalışmaları inceleyen bilim dalıdır (Tuzcu, 2016, s.12). İşgücü piyasasından gelen istemler (talepler) doğrultusunda üretilmesi gereken niteliklerin türü, bu niteliklerin üretilmesi için gerekli olan kaynakların miktarı vb. sorunlarla ilgilenmekte olan bilim dalıdır (Karakütük, 2006, s.154).

Eğitim Finansmanı: Eğitimsel çalışmaların yapılabilmesi için gereksinim duyulan kaynakların nereden, nasıl ve hangi oranlarda sağlanacağını inceleyen bilim dalıdır (Tuzcu, 2016, s.124).

Eğitim Harcaması: Eğitim çalışmalarının olağan seyretmesi için parasal kaynakların planlı biçimde kullanılması sürecidir (Tuzcu, 2016, s.124).

Gelir: Emek karşılığı alınan ücret-maaş, toprak kirası, sermaye geliri, girişimci gelirlerinden biri ya da birkaçı (Tuzcu, 2021, s.137).

Gider (Harcama): Bir kişi ya da şirketin mal ve hizmet üretme ve var olan çalışmalarını sürdürebilmesi için para vb. değerlerini kullanması (Tuzcu, 2021, s.137).

Okul: Kamu sektörüne ya da özel sektöre ait her tür ve düzeydeki örgün ve yaygın eğitim-öğretim kurumu.

TEFBİS: Okul-aile birliklerinin gelir-gider, tahmini bütçe vb. iş ve işlemlerini işledikleri MEB'in gözetim ve denetimindeki web platformu ve modülü.

Yönetici: Okulöncesi eğitim okullarında görev yapan müdürler ve müdür yardımcılarıdır. Bağımsız Anaokulu: MEB'e bağlı diğer eğitim basamaklarına bağlı olmayan, ayrı bir müdürlük şeklinde planlanmış, 37 aydan itibaren çocukların devam edebileceği eğitim kurumudur.

Ana sınıfı: MEB'e bağlı ilkokul, ortaokul ya da lise gibi okulların bünyesinde oluşturulan ve yalnızca ilkokul 1. sınıfa başlamadan önceki yılı kapsayan eğitim kurumudur.

Anaokulu: 36-72 aylık çocukları, yaşama ve ilkokula hazırlamak için, yarım gün ya da tam gün eğitim veren okul öncesi eğitim kurumu. Resmi ya da özel olarak kurulabilirler.

İKİNCİ BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, okulöncesi eğitimin finansmanı ve harcamalarına ilişkin kuramsal bilgilere ve alan yazında bulunan ilgili araştırmalara yer verilmiştir. Diğer bir deyişle, devletin ve ailelerin okul öncesi eğitime yaptığı harcamaların oran ve nitelikleri ile ilgili bilgiler verilmiştir.

2.1. Türkiye'de Eğitim Harcamalarının Gelişimi, Maliyeti ve Bazı Eğitim Göstergeleri

Bir malın ya da hizmetin sunumunu belirleyen önemli etkenlerden biri, o malın maliyetidir. Maliyet, bir sektördeki etkinlikleri sürdürebilmek için yapılan harcamaların toplamıdır.

Eğitimde maliyet kavramı, genel özellikleriyle ekonomideki maliyet kavramından farklıdır. Eğitim bir hizmettir ve maliyetinin özel bir niteliği vardır. Bu maliyetin de devlet, özel kaynaklar ya da her ikisi tarafından karşılanması gerekmektedir. Eğitimin maliyetinin hesaplanması, kaynakları kullanarak en yüksek yararları sağlamak, kaynakları en iyi şekilde dağıtmak üzere çaba sarf etme amacını gütmektedir.

Eğitimin maliyeti açısından okullara bakıldığında; öğrenci sayısı az olan okulların kapatılarak taşınabilir eğitim yapılması, yalnızca 15 saat ders yükü olan branş öğretmenlerinin başka okullara görevlendirilmesi, okulların öğrenci sayısına uygun yapılması, okullara gönderilen teknolojik gereçlerin eşit bir şekilde dağıtımının sağlanması maliyeti azaltacak etkenlerdir (Tuzcu, 2021, s.109).

Kamu harcamalarının tanımını (Kurul, 2012) hükümet ya da diğer kamu tüzel kişilerinin kamu yararına çalışmalarını finanse etmek için yaptıkları harcamalardır. Kamu harcamaları, kamu kurumları tarafından ekonomik yaşamı etkilemek üzere belirli kurallar içinde ve toplumun gereksinimlerini karşılamak için yapılan harcamalardır. Şeklinde yapılmıştır.

T.C. Anayasasının Sosyal ve Ekonomik Haklar kısmının 42. maddesinde, eğitimin devletin gözetimi ve denetimi altında yapılacağı belirtilmiş ve tüm insanların eğitimden yararlanmasını bir hak olarak tanımlamıştır. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel

Yasasının 7. maddesinde, ilköğretimin her Türk yurttaşının hakkı olduğunu belirtilmiştir.

Ayrıca birçok ulusal ve uluslararası yasa, yönetmelik ve anlaşmada eğitim, bir hak olarak belirtilmiş ve devletlerin sunması gereken bir hizmet olarak tanımlanmıştır. Hak olan eğitimin sunulması sırasında oluşan maliyet farklı şekillerde karşılanabilmektedir. Maliyet ve sunulacak hizmet arasındaki ilişki, maliyet ve yarar karşılaştırması için önemlidir. Eğitim tam kamu malı değildir. İlave bir öğrencinin marjinal maliyeti, sıfırdan farklıdır. Marjinal maliyet ile ortalama maliyet hemen hemen eşittir. Bu nedenle, eğitim hizmetinden yararlananlar için, yararlandığı hizmetin maliyetini hesaplamak olanaklı olmaktadır (Stiglitz, 1996, s.372). Bu nedenle eğitim hizmetinin düşük maliyet koşulları altında sunulması, üretim miktarı arttıkça (öğrenci sayısı), marjinal maliyetin de giderek düşmesi olgusu, eğitim hizmetinin devlet tarafından sunulması sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bunun sonucunda etkin üretim miktarında marjinal maliyetin ortalama gelire eşit olması zorunluluğu sonucu, hizmeti veren kurumun zarar etmesi sonucunu doğuracaktır. Piyasa ekonomisi koşulları göz önüne alındığında, bir iktisadi ajanın uzun dönemde zararlı çalışmalarını sürdürmesinin olanaksızlığı sonucu, eğitim hizmetinin devlet tarafından sunulmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Irwin, 1971, 31).

Devlet tarafından eğitim hizmetinin sunulmasının zorunluluk olduğu yaklaşımıyla üzerinde durulması gereken bir diğer konu, eğitim hizmetinin yaydığı pozitif dışsal ekonomilerdir. Pozitif dışsal ekonomi yayan özel mallar dikkate alındığında, kaynakların en uygun kullanımı özel sektör firmaları tarafından sağlanamamaktadır. Bunun nedeni ise, sunulan hizmetin teknik koşulları nedeniyle, eğitim hizmetinin sunulan miktarının gereken miktarın altında üretilmesidir. Etkin üretim düzeyine ise, toplam marjinal yarar eğrisinin marjinal maliyet eğrisi ile kesim noktasında ulaşılmaktadır. Etkinliği sağlayan böyle bir denge noktasına ise, eğitim hizmetinin özel sektörce sunulması durumlarında ulaşılamamaktadır (Turvey, 1963, s.304).

Yukarıda yapılan açıklamalar, temel eğitim için söz konusu olmamaktadır. Çünkü temel eğitim alan kişilerin topluma kattıkları katma değer, onlara eğitim için harcanan maliyetin çok üstündedir. Temel eğitimin yaydığı pozitif dışsallıklarının oldukça yoğun olması sonucu, devlet tekelinde tutulması gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Şener, 1987, s.26).

Eğitim finansmanı temel olarak üç şekilde sağlanmaktadır. Eğitimin finanse edilmesi konusunda Karakütük (2021) üç modelden söz etmektedir:

Doğrudan Finansman: Eğitim bir kamusal (toplumsal) mal sayılmakta ve eğitim harcamalarının tümü devletçe sağlanan vergilerle karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu nedenle eğitim örgütlenmesini devlet üstlenmektedir.

Kısmi Finansman: Eğitim, yarı kamusal mal olarak kabul edilir ve eğitim için gerekli olan kaynaklar, hem devlet hem de öğrenciler ya da ailelerinden alınır.

Dolaylı Finansman: Eğitim kişisel mal olarak görülür ve eğitimden yararlanan kişiler ya da aileleri eğitim hizmetinin bedelini yüklenirler.

Tuzcu (2021) Türkiye’de eğitim finansman kaynaklarını şöyle sıralanmaktadır:

- Merkezi yönetim bütçesinden (genel bütçeden) ayrılan paylar
- Eğitime katkı payı (ilköğretim, 4306 sayılı yasa gereğince)
- Öğrenci katkı payı (yükseköğretim, 2547 yasa gereğince)
- Çıracılık ve Mesleki-Teknik Eğitimi Geliştirme ve Yaygınlaştırma Fonu (3308 sayılı Kanun gereğince)
- Eğitim, gençlik, spor hizmetleri vergisi (3418 sayılı yasa gereğince)
- Döner sermaye işletmelerinden sağlanan gelirler
- Dernek gelirleri (okul yaptırma, öğrenci koruma dernekleri vb.)
- İl özel yönetimleri (idareleri) bütçesinden ayrılan paylar
- Halk (kişi ve kuruluşlar) katkıları-bağışlar
- Dış ülke ve kuruluşlardan sağlanan krediler, burslar ve bağışlar.

Türkiye’nin 11. Kalkınma Planı (2019-2023), okul öncesi eğitimde de diğer eğitim kademelerindeki gibi okullaşma oranlarının artırılması ve yaygınlaşma çalışmalarının devam etmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması için gerekli yatırımların yapılması ve niteliğin artırılması da hedefler arasında yerini almıştır (DPT, 2019).

Türkiye İstatistik Kurumu ‘nun (TÜİK) 2021 yılı “Türkiye Eğitim Harcamaları İstatistiği” ne göre eğitim harcamaları 2020 yılına göre % 27,1 artarak 344 milyar 341 milyon TL olmuştur. Eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payı ise 2020 yılında %5,4 iken 2021 yılında % 4,8’e gerilemiştir. Devletin eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payı ise 2020 yılında %4,0 iken, 2021 yılında % 3,4 olmuştur. Türkiye’de 2021 yılında yapılan eğitim harcamalarının %72,5’i devlet tarafından karşılanmıştır. 2021 yılında

eğitime yapılan harcamaların %22'sini ise hane halkları gerçekleştirmiştir. Okulöncesi eğitimde öğrenci başına harcama 2021 yılında 10.696 TL olarak gerçekleşmiştir.

2.2. Eğitim Harcamaları

Ülkelerin kalkınması için eğitim önemli bir role sahiptir. Kalkınma sürecinde gereksinim duyulan sayıda ve nitelikte işgücü sağlarken; bilgi üretme diğer ülkelerin gelişimini yakından izleme, üretim sürecinde gereksinim duyulan teknolojiyi izleme ve yayma gibi işlemlere de katkı sağlamaktadır.

19. yüzyıldan itibaren bilimsel gelişmeler, tarihte hiç olmadığı kadar hızlanmıştır. Günümüz dünyasında devletlerin çağın gereklerini yerine getirebilmesi iyi eğitilmiş insan gücüne gereksinim duymaları yadsınamaz bir gerçektir. Eğitimin birey için olduğu kadar devletler için önemi de her geçen gün artmaktadır. Romalı filozof Syrus'un söylediği gibi "yalnızca cahiller eğitimi inkâr eder." İnsanın toplumdaki statüsü, aldığı eğitim ile şekillendiği gibi insanların meydana getirdiği toplumun geleceği de o toplumu oluşturan insanların aldığı eğitimle şekillenir. Tarihsel olarak bakılacak olursa, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra büyük bir yıkıma uğrayan Almanya ve Japonya eğitilmiş insan gücü sayesinde çok hızlı bir şekilde sanayileşmesini tamamlayabilmiş ve günümüzde en zengin ülkelerin oluşturduğu G8 örgütünde kendilerine yer bulmuşlardır. Eğitim, kişinin gelişmesinde ve toplumun kalkınmasında olmazsa olmaz bir gerekliliktir. Bu nedenle eğitim, kişinin ve toplumun geleceğine yapılan en önemli yatırım olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim, kişinin ve toplumun geleceğine bir yatırım olarak düşünöldüğünde, her yatırımda doğal olarak karşımıza çıkan bu yatırımın gerçekleşmesi için yapılan harcamalar ve bu harcamaların finansmanı sorunu gündeme gelmektedir.

Eğitim hizmetinin sunulabilmesi için kamu ve özel sektör tarafından yapılan tüm harcamalar "eğitim harcaması" olarak nitelendirilir. Eğitim harcamalarıyla ilgili çözümlenmeler, genellikle eğitim harcamalarının büyüklüğü (eğitim harcamalarının GSMH içindeki oranı ve devlet bütçesi içindeki oranı vb.) gibi ölçütler dikkate alınarak yapılmaktadır (Tuzcu, 2021).

Eğitim harcamaları, ülkelerdeki gelişmişlik seviyelerine etkide bulunarak kalkınma ve refahın tesis edilmesinde oldukça önemli roller üstlenmektedir. Gelişmiş ülkeler, iyi eğitilmiş, bilgi ve becerileri yüksek, teknolojik gelişme ve değişimlere uyum

sağlama yeteneği olan, nitelik seviyesi yüksek işgücüne sahip olduklarından, küresel rekabette oldukça avantajlı pozisyonlarda bulunmaktadır. Gelişim sağlayamamış ülkelerdeyse eğitime yönelik harcamaların oldukça sınırlı ve yetersiz özellikte olduğu çok sayıda araştırmayla desteklenmektedir. Eğitim harcamaları toplumlara kısa dönemde sağlamakta olduğu yararlar ile tüketim malı niteliğine bürünürken, ülke ve toplumların kalkınma ve büyümelerinde etki sahibi olarak yatırım malı özelliğine sahip olabilmektedir (Koçak, 2016, s.7).

Gelişmekte olan ülkeler çağı yakalayabilmek ve gelirlerinde artış sağlayarak rekabet ortamlarında ön plana çıkmak istemektedirler. Bunun olması içinde ülkeler, iyi eğitilmiş insan gücüne gereksinim duymaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin, nüfuslarında hızlı artış olmakta, özellikle genç nüfustaki fazlalığın eğitime yönelik taleplerinde de yoğunluk görülmektedir. Bu toplumlarda eğitime ayrılması gereken kaynakların yeterli olmadığı ve eğitim hizmetlerinin kalitesinin düştüğü görülmektedir. Bu ülkelerde kamunun yanı sıra eğitim harcamalarının finanse edilmesinde farklı birim ve kaynakların da bulunması gerekmektedir (Köktaş, 2009, s.67).

Eğitim harcamaları, kamu sektörü tarafından gerçekleştirilen en önemli harcamalar arasında yer almaktadır. Gelişmiş ülkelerin birçoğunda eğitim harcamalarının hacimsel olarak savunmaya yönelik harcamalardan hemen sonra geldiği dikkat çekmektedir. Çünkü eğitim, yapısı gereği kendisi haricindeki bütün yapılar üzerinde de önemli etkiler yapabilen, ekonomik kalkınma ve büyüme üzerinde belirleyiciliği olan oldukça kapsamlı ve önemli bir unsurdur (Karaarslan, 2005, s.43).

Dünyadaki ülkelerin birçoğuna bakılınca, eğitim hizmetlerinin tamamı ile kamusal hizmet şeklinde algılanmakta olduğu ve devletlerce finanse edildiği gözlenmektedir. Ülkelerin bir bölümünde eğitim hizmetleri yarı kamusal bir mal biçiminde ele alınmaktadır. Eğitim, kademeler bağlamında devletler ya da özel kesimler aracılığıyla finanse edilir. Türkiye’deyse önceki dönemlerde eğitim hizmetinin kamu tarafından karşılandığı görülmektedir. Buna karşın zaman içerisinde belli başlı politikalar devreye sokularak bu harcamaların özel kesime doğru kaydırıldığı dikkat çekmektedir. Ayrıca eğitim hizmetlerinin kamu finansmanı ile özel finans kaynaklarının da bulunduğu bir hizmet sektörüne dönüşmesi sağlanmıştır (Ulusoy, 2013, s.10).

Türkiye’de okulöncesi eğitim harcamaları, başlangıcından bugüne çok büyük oranda devlet tarafından karşılanmış, ailelerin katkısı çok sınırlı olmuştur. Günümüzde de durum böyledir. Aileler, çocuklarının yalnızca beslenme, temizlik ve eğitim materyali (oyuncak) harcamalarını karşılamaktadırlar. Zaten çocuklar kendi evlerinde

büyüseler, hiç okulöncesi eğitime gitmeseler de yine beslenme, temizlik ve eğitim materyali harcamaları olacaktır. O nedenle okulöncesi eğitimde devlet ve aile iş birliği vardır. Ancak bu iş birliğinde yine devletin payı çok büyüktür. Öğretmenlerin maaşları ve ek ders ücretleri, hizmetlilerin maaşları, okul binasının yapımı-donatımı-bakım-onarımı, elektrik-su-doğalgaz harcamaları vb. yine devlet tarafından karşılanmaktadır. Zaten Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliğinde anne-babalardan eğitim ücreti alınacağı açıkça belirtilmektedir. Diğer bir deyişle, aileler yasal zeminde katkı sağlamaktadır (Tuzcu, 2021, s.213).

Hem zorunlu eğitim hem de ücretsiz eğitim kapsamında olmayan okul öncesi eğitimde “aidat” adı altında ailelerden ücret alınacağı, 26 Temmuz 2014 tarihinde yayınlanan (29072 sayılı Resmî Gazete) Millî Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 68. maddesinde şöyle denilmektedir: Okul yönetimi, velilerden alınan aylık ücret için kamu bankalarından birinde hesap açar. Veliler, kendileri ile yapılan sözleşmeye göre çocuklarının aylık ücretini her ayın 15'ini takip eden ilk üç iş günü içinde banka hesabına yatırarak dekontunu okul yönetimine teslim eder. Banka olmayan yerleşim birimlerinde aylık aidat, okul yönetimince velilerden belge karşılığında alınır. Okul yönetimince 20 iş günü içinde bankadaki hesaba yatırılır. Yaz aylarında yapılan eğitimde velilerden o yıl için tespit edilen ve alınan aidat miktarı kadar ücret alınır.

Ayrıca 28199 sayılı Resmî Gazete 'de 31 Mayıs 2012 tarihinde yayınlanan Okul-Aile Birliği Yönetmeliği'nin 15. maddesinde de bağış adı altında ücret toplanabileceği yönetmeliğe eklenmiştir:

Resmî okullarda birliğin gelirleri;

- a. Parasal veya parasal olmayan bağışlar,
- b. Okula ait kısımların kiralanmasıyla oluşan gelirlerden,
- c. Kurs, kampanya ve proje gibi sosyal ve kültürel etkinlik gelirlerinden,
- d. a, b, c maddeleri dışında kalan tüm gelirlerden oluşur.

Bütün bunların sonucunda eğitime yapılan özel harcamalar içerisinde hane halkının payı da önemli oranda artmıştır. OECD ülkelerinde özel harcamaların ortalama dörtte üçü aileler tarafından yapılmaktadır (DPT, 2009, 48).

Öğretim programının yürütülmesinde gereksinim duyulan harcamalar için parasal desteğe gereksinim duyulması kaçınılmazdır. Hızlı teknolojik değişimin yaşandığı okulların araç-gereç ve donanım için harcamalarda gereksinim duyduğu kaynağın, parasal ya da parasal olmayan biçimde sağlanması, okul yönetimi açısından

son derece önemlidir. Bu noktada öğrenci ailelerinin de desteğine gereksinim vardır. Belirtilen nedenle okulların gereksinimlerini gidermek üzere bazı aileler doğrudan para ödeyerek bazıları da doğrudan para ödemeyip farklı harcama kalemleriyle dolaylı olarak parasal harcamalar yapmak zorunda kalmaktadır (Beydoğan, 2006, 75).

Ailelerin yaptıkları eğitim harcamaları, öğrenci ailesinin ödediği okul ücretini, harç, kitap ve kırtasiye giderlerini, okula geliş-gidişteki ulaşım giderlerini, okul üniforması giderlerini, eğitimi sürdürebilmek için sağlanan konut ve benzeri için yapılan harcamaları ve ödenen vergilerin eğitime ayrılan bölümünü içermektedir (Türköz, 2002, 61-62 ve Yıldız, 2000). Bütün bunlar göstermektedir ki eğitim-öğretim sürecinin tamamının devlet tarafından karşılandığı ülkelerde bile ailelerin eğitim harcaması yapması kaçınılmazdır.

Bu konuda Cingi ve Güran'ın (2003, s.132) görüşleri şöyledir: Aileler, eğitime parasal katkı sağlamalıdır. Her tür ve düzeydeki eğitim, bundan yararlananların parasal katkılarıyla gerçekleştirilmelidir. Eğitim, özel sektöre bırakılmalıdır. Devletin gönderdiği para ile okullar, öğretim programının gerektirdiği harcamaları karşılayamayacaktır.

Bu bağlamda, Cingi ve Güran'ın (2003, s.132) ülkedeki gelir dağılımı bozukluğundan haberlerinin olmadığı açıkça görülmektedir. Zengin ile yoksul arasındaki gelir farkının 10 kat- 20 kat olduğu bir ülkede, eğitimi tamamen özelleştirmenin ne anlama geleceğini düşünemedikleri ortadadır. Oysa insan zekası ve yeteneği, doğa tarafından yalnızca zenginlere verilmiş değildir. Yoksul insanlarda da zeka ve yetenek vardır. Yoksulları eğitim sistemi dışında tutmak, insan kaynaklarından yararlanmamak demektir. Var olan insan kaynaklarından yararlanmayan ülkelerin kalkınması ise olanaksızdır. Tarihte böyle bir ülke görülmemiştir. Örneğin, Türk Ulusunu ve Türkiye Cumhuriyeti'ni, dünyaya duyuranlardan Gazi Yaşargil, Ahmet Öz, Aziz Sancar vb. zengin ailelerden değildir (Tuzcu, 2021).

Dünyanın birçok ülkesinde, eğitimin finansmanının büyük çoğunluğunu kamunun (devletin) üstlenmesi ve temel eğitimin zorunlu olması nedeniyle eğitime katılan öğrenci sayıları artmış, bunun sonucunda da okullarda eğitimin finansmanı sorunları baş göstermiştir. Bu finansman sorunu ailelerin eğitime harcama yapmasını ön plana çıkartmıştır (Bray, 2003, 32).

1980'li yıllardan itibaren Türkiye'de serbest piyasa ekonomisinin uygulanması ve eğitimin ticari bir hizmet alanı olarak kabul edilmesi, ailelerin çocuklarının eğitimi için aile bütçelerinden daha fazla kaynak ayırmalarına yol açmıştır (Köse, 2007). Kamu

kaynaklarından eğitime ayrılan oranın azalması, eğitimin niteliğini olumsuz yönde etkilemiştir. Gelir durumu iyi aileler çocuklarını özel okullara gönderirken, çocuklarını kamu okullarına gönderen aileler okulların birçok gereksinimini karşılamak durumunda bırakılmıştır. Bütün bu değişkenler de ailelerin eğitime yapmış oldukları harcamaları artırmıştır. Belirtilen değişkenlerle birlikte kamu harcamalarının kısılması, eğitim finansmanında ailelerin eğitimin maliyetine katılım oranlarının arttığı özel kaynak kullanımı kullanılmıştır (Ünal, 1996). Veliler çocuklarının daha iyi bir eğitim alabilmesi için de bütçelerinin önemli bir kısmını eğitim harcamalarına ayırmak zorunda kalmışlardır.

2.3. İlgili Araştırmalar

Tuzcu (2021) Eğitim Ekonomisi adlı yapıtında, Türkiye ve Dünya genelinde okulöncesi eğitimdeki öğrenciler için yapılmakta olan harcamaların her geçen yıl arttığını ortaya koymaktadır. Ancak Türkiye’de eğitim harcamalarının hesaplanmasında kimi güçlükler ile karşılaşıldığını belirtmiştir. Buna örnek olarak da çeşitli bakanlık ya da katma bütçeli dairelerin bütçelerinde çok dağınık bir biçimde bulunan eğitim harcamalarının, kesin olarak ve işlevsel bir biçimde kümelenmesinin zor olduğunu belirtmektedir.

Yılmaz (2014) okullardaki maliyet sorunlarının, okullardaki eğitime yönelik harcamaların okul dışı kaynaklardan temin edilmesi sonucunu getirdiğini vurgulamış, bununda velilerin, oluşan eğitim maliyetlerini üstlenmede daha fazla sorumluluğa sahip olmalarına sebebiyet verdiğini vurgulamıştır.

Kurul (2012) yasal olarak finans kaynaklarının devlet tarafından temin edilmiş olsa da finansmana yönelik birtakım sorunların olduğunun altını çizmiştir. Bunların en başta geleni, devletin temel eğitim için sağladığı finansmanların yeterli olmamasıdır. Kamunun eğitim harcamalarında önemli bir ağırlığının bulunduğu, bunun yanı sıra öğrenci ailelerinin eğitim harcamalarına gittikçe daha fazla katıldıkları, dönemsel olarak farklılık görülse de eğitime ayrılan kamusal kaynakların nüfus artışı karşısında uygun eğitim hizmetlerinin sunulmasında yetersizlik gösterdiği belirtilmektedir.

Ulusoy tarafından 2013 yılında “Ailelerin İlköğretim Düzeyinde Yapmış Oldukları Hane halkı Eğitim harcamaları” adlı bir araştırma yapılmıştır. Araştırma sonucunda Ailelerin yapmış oldukları ilköğretim düzeyinde hane halkı eğitim

harcamaları, çocuklarının okula ulaşımını, dolmuş, özel araç ve yaya olarak gönderme durumuna göre farklılık göstermektedir. Çocuklarını okula dolmuşla (servisle) gönderen ailelerin eğitim harcamaları daha fazla bulunmuştur. Ayrıca ailelerin eğitim düzeyi arttıkça, eğitime yaptıkları harcamaların da arttığını tespit etmiştir. Ulusoy çalışmasında, anne ve babaların mesleki statüleri yükseldikçe eğitime yaptıkları harcamaların da arttığını tespit etmiştir.

Sakallı tarafından, 2010 yılında “İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Eğitim Harcamaları” adlı bir araştırma yapılmıştır. Bu çalışmada, ailelerin Eylül ayında bir defaya mahsus yaptıkları eğitim harcamalarının, gözle görülür biçimde diğer aylara oranla yüksek olduğunu tespit etmiştir. Bunun nedenleri arasında okulların eylül ayında açılması nedeniyle bu ayda kırtasiye ve giyim harcamalarının daha fazla olduğu gösterilebilir.

Akça tarafından 2002 yılında “Ailelerin İlköğretim Kademesinde Yaptıkları Eğitim Harcamaları” adlı bir araştırma yapılmıştır. Yapılan çalışmada, ailelerin ilköğretime yapmış oldukları yıllık doğrudan ve dolaylı harcamaların, yıllık aile bütçelerinin %8,4’ünü oluşturduğunu tespit edilmiştir.

Sarışık tarafından 2019 yılında yapılan, “Okulöncesi Eğitime Yönelik Özel Harcamalar” adlı çalışmada, çocukları okul öncesi eğitime giden ailelerin okula yönelik önemli miktarda harcama yaptıkları, harcamaların kentsel okullar için yüksek olduğu, kırsalda az harcama yapıldığı ve bu durumun çocukların eriştiği okul koşullarını farklılaştırdığını belirtmiştir.

Yolcu ve Yeşilyurt tarafından 2020 yılında yapılan çalışmada, çocuklarını kamu erken çocukluk bakım ve eğitimi okullarına gönderen aileler, çocuklarını özel erken çocukluk ve bakım eğitimi okullarına gönderen ailelere göre daha az eğitim harcaması yaptıklarını tespit etmişlerdir. Ailelerin erken çocukluk bakım ve eğitimi, eğitim harcamaları üzerinde, çocuğun cinsiyeti, çocuğun kiminle yaşadığı, çocuğun devam ettiği okulun türü, babanın eğitimi, babanın mesleği, babanın çalışma durumunun belirleyici olmadığı ancak devam edilen okulun mülkiyeti, okula ulaşım türü, anne eğitim düzeyi, anne meslek, anne çalışma durumu, aile geliri ve hanedeki kişi sayısının belirleyici olduğunu tespit etmişlerdir.

Öztürk tarafından 2017 yılında yapılan, Çocuk yoksulluğu risklerini engellemeye yönelik politika olarak Türkiye’de okul öncesi eğitimde fırsat eşitliği adlı çalışmasında Türkiye için çocuk yoksulluğu ile mücadelede okul öncesi eğitimin

geliştirilmesi hem bir sosyal politika zorunluluğu olduğu gibi ekonomik kalkınma için zorunlu bir beşerî sermaye yatırımı politikası olduğunu belirtmiştir.

Kılıç tarafından 2022 yılında yapılan Okul öncesi eğitimde maliyet- yarar çözümlemesi adlı yüksek lisan tezinde hiçbir harcama yapmadan çocuğuna okul öncesi eğitim aldırın anne ve baba olmadığı sonucunu tespit etmiştir. Araştırmaya katılan tüm anne ve babaların okul öncesi eğitimin yaralı olduğunu ve okul öncesi eğitime katılan çocuklarında olumlu gelişmeler gözlemlediklerini söylediklerini belirtmiştir. Ailelerin okul öncesi eğitimin maliyeti ne olursa olsun çocuklarını okulu öncesi eğitime göndereceklerini söylediklerini belirtmiştir. Anne ve babaların büyük bir çoğunluğu okul öncesi eğitimin parasız olması gerektiğini savunduğu belirtilmiştir.

Saklan ve Erginer 'in 2016 yılında yaptığı "Türkiye'de Okul Öncesi Eğitime İlişkin Politika ve Finansman Uygulamaları" adlı çalışmada, bazı okul yöneticilerinin okul öncesi eğitimde ailelerden para toplanmasını kanıksadıklarını belirtmişlerdir. Buna rağmen katılımcıların çoğunun okul öncesi eğitim kurumlarında çeşitli adlar altında para toplanmasının, kendileri ve çevreleri açısından rahatsızlık verdiği ve okul öncesi eğitim kurumlarının finansmanının devlet tarafından karşılanması gerektiğinin altını çizmişlerdir.

TÜİK'in, her yıl yayımladığı Eğitim Harcamaları İstatistikleri ve Eğitim düzeylerine göre öğrenci başına eğitim harcaması adlı çalışmaları bu alanda yapılmış önemli bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM

Bu bölümde, yapılan araştırmada hangi modelin kullanıldığına, çalışmanın evren ve örneklem grubuna, çalışmada kullanılan veri toplama aracına, verilerin toplanması ve çözümlenmesi sürecine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, betimsel tarama modeli ile yapılmıştır. Araştırmada, çocukları, kamu ya da özel sektöre ait okul öncesi eğitim kurumlarında okuyan ailelerin çocuklarının eğitim için hangi alanlarda harcama yaptıkları, toplam eğitim harcamaları ve bunların ailelerin eğitim düzeyi, çocuğun cinsiyeti, ailenin çocuk sayısı, ana-babanın birlikte ya da ayrılmış olmaları gibi etmenlere göre anlamsal bir şekilde azalış ya da artış gösterip-göstermediği tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada birden çok değişkenin birbirleriyle ilişkileri tespit edilmeye çalışıldığından tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın amacı, çok sayıda nesne ya da insana ilişkin bazı betimlemelerde bulunmak ise, işte o zaman “tarama modeli” en uygun modeldir (Balcı, 1995).

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2022-2023 öğretim yılında Denizli ilinin Merkezefendi ilçesi sınırları içinde bulunan, kamu sektörüne ya da özel sektöre ait okulöncesi eğitim kurumlarında (anaokulu ya da anasınıfı) eğitim gören öğrencilerin aileleridir. Merkezefendi ilçesinin 2022 yılı başındaki nüfusu 329.451'dir. Evrenin büyüklüğü göz önüne alındığında evrenin tamamına ulaşmak zor ve zahmetli olacağından örneklem yöntemiyle 257 aileye ulaşıp ailelerden veri toplanmıştır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri, Dr. Gökhan Tuzcu tarafından geliştirilen ölçek ile elde edilmiştir. Kullanılan ölçek, bu alanda yapılan başka araştırmalarda da kullanılmış ve güvenilir ve geçerli olduğu görülmüştür.

Araştırmada kullanılan ölçek iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, ana-babanın eğitim düzeyi, ana-babanın mesleği, ana-babanın aylık ortalama geliri, ailenin

yaşadığı yer, ailenin yaşadığı evin kira olup-olmadığı, ailedeki çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti, ana-babanın boşanmış olup-olmadığı gibi soruları içermektedir. Ölçeğin ikinci bölümünde, çocuğu okul öncesi eğitim alan ailelerin çocuklarının eğitimi için bir ayda yapmış oldukları eğitim harcamalarının tespitine ilişkin sorular yer almaktadır.

3.4. Verilerin Toplanması

Evrenin büyüklüğü göz önüne alındığında, araştırmacı verilerin toplanacağı ana okullarının ve ana sınıflarının bazılarında kendisi gitmiş, ayrıca daha fazla aileye ulaşabilmek için araştırmada kullanılan ölçek Google formda oluşturulmuş ve evrendeki anaokulu ve anasınıflarının veli gruplarında paylaşılmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Toplanan veriler, öncelikle bilgisayarda excel programına yüklenmiş ve sınıflandırılmıştır. Daha sonra bu veriler, Jamovi programına yüklenmiştir. Jamovi programı aracılığıyla frekans ve yüzde dağılımları tespit edilmiş ve tespit edilen veriler yönünde tablolara dönüştürülmüştür. Ailelerin yaptığı eğitim harcamalarının boyutlarının, değişkenlere göre nasıl farklılaştığını tespit etmek için Ki kare testi ve bağımsız gruplar için t testi kullanılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, araştırma sonucu elde edilen verilere yer verilmiştir. Elde edilen veriler tablolar aracılığı ile yorumlanmıştır.

4.1. Betimsel İstatistikler

Bu bölümde, araştırmaya gönüllü katılan anne ve babalardan toplanan veriler çözümlenmiş ve tablolar halinde aşağıdaki sayfalarda verilmiştir. Bu bağlamda, araştırmanın betimsel istatistik verileri görülmektedir.

Araştırmaya katılan annelerin eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 4.1’de görülmektedir.

Tablo 4.1. *Annelerin Eğitim Düzeyi*

Eğitim Düzeyi	Sayı	%
İlköğretim	65	25,3
Ortaöğretim	76	29,6
Ön lisans	29	11,3
Lisans	67	26,1
Yüksek Lisans ve Üstü	20	7,8
Toplam	257	100,0

Anne eğitim düzeyinde en yüksek oranı % 29,6 ile ortaöğretim (lise) mezunu, en düşük oranı ise % 7,8 ile yüksek lisans ve üstü mezunu olanlar oluşturmaktadır. Annelerin % 26,1’i lisans (dört yıllık üniversite) mezunudur. Annelerin eğitim düzeyinin, oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan babaların eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 4.2’de görülmektedir.

Tablo 4.2. *Babaların Eğitim Düzeyi*

Eğitim Düzeyi	Sayı	%
İlköğretim	53	20,6
Ortaöğretim	85	33,1
Ön lisans	29	11,3
Lisans	67	26,1
Yüksek Lisans ve Üstü	22	8,6
Toplam	257	100,0

Baba eğitim düzeyinde en yüksek oran %33,1 ile ortaöğretim (lise) mezunu, en düşük oran ise % 8,6 ile yüksek lisans ve üstü mezunlardan oluşmaktadır. Babaların da eğitim düzeyi oldukça yüksek olduğu söylenebilir.

Genel olarak lise mezunu ve üniversite mezunu anne ve babaların yoğun olduğu bir bölgede araştırma yapılmıştır.

Araştırmaya katılan annelerin mesleklerine göre dağılımı Tablo 4.3'te görülmektedir.

Tablo 4.3. Annelerin Mesleği

	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Çalışmıyor	116	45,1
Memur	74	28,8
Özel sektörde işçi	67	26,1
Toplam	257	100,0

Çocuğu okulöncesi eğitime katılan annelerin %45,1'i işgücü piyasasındaki herhangi bir işte çalışmamaktadır (ev hanımıdır). Memur olarak kamuda çalışan annelerin oranı %28,8'dir ve annelerin %26,1'i özel sektörde işçi olarak çalışmaktadır.

Görüldüğü gibi, Denizli ilinin Merkezefendi ilçesindeki işgücü durumu da Türkiye geneline benzerdir. Türkiye genelinde de çalışmayan (ev hanımı olan) anne sayısı milyonlarla ifade edilmektedir. Bu araştırmaya katılan annelerin de hemen hemen yarısı çalışmamaktadır (ev hanımıdır).

Araştırmaya katılan annelerin çoğunluğu çalışmamaktadır, ev hanımıdır. Çalışanların ise özel sektörde işçi olarak ve kamu sektöründe çalıştıkları tespit edilmiştir. Özel sektöre çalışan annelerin ise anket yapılan bölgenin Denizli İlinin merkez ilçelerinden, Merkezefendi ilçesi olması ve sanayisinde tekstilin önemli bir yer tutması sebebiyle tekstil fabrikalarında çalışmakta oldukları gözlemlenmiştir.

Araştırmaya katılan babaların mesleklerine göre dağılımı Tablo 4.4'te görülmektedir.

Tablo 4.4. Babaların Mesleği

	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Çalışmıyor	4	1,5
Memur	118	45,9
Esnaf	22	8,6
Özel sektörde işçi	113	44,0
Toplam	257	100,0

Tablo 4.4'te görüldüğü gibi çalışmayan (işsiz) babaların oranı %1,5'tir. Kamuda memur olarak çalışan babaların oranının %45,9 olduğu, esnaf olarak kendi işinde-dükkanında çalışan babaların oranının %8,6 olduğu görülmektedir. Babaların %44'ü ise özel sektörde işçi olarak çalışmaktadır.

Diğer bir deyişle, çalışan babaların çoğunluğunu, memur olarak kamuda çalışan ve özel sektörde işçi olarak çalışan babalar oluşturmaktadır.

Anneler ile karşılaştırıldığında, çalışmayan babaların oranı annelerden oldukça azdır. Bunun nedenleri arasında, toplumda kadın ve erkek rollerine bakış ve araştırma yapılan bölgenin Denizli ilinin merkez ilçesi olduğu düşünülmektedir. Yine araştırma yapılan bölgenin gelişmiş bir sanayisi olması nedeniyle işçi olarak çalışan erkeklerin büyük bir çoğunluğu bölgedeki fabrikalarda çalışmaktadırlar.

Araştırmaya katılan ailelerin aylık gelirlerine göre dağılımı Tablo 4.5'te görülmektedir.

Tablo 4.5. Ailenin Ortalama Aylık Geliri

	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
2.000- 10.000 ₺	89	34,6
10.001- 25.000 ₺	125	48,6
25.001- 40.000 ₺	32	12,5
40.001- 50.000 ₺	7	2,7
50.001- 60.000 ₺	4	1,6
Toplam	257	100,0

Aileler içerisinde en büyük grubu %48,6 ile aylık geliri 10.001 TL- 25.000 TL arasında olanlar oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle, ailelerin hemen hemen yarısı 10.001 TL- 25.000 TL arasında aylık gelire sahiptir. En küçük grubu oluşturan %1,6 ise 50.001 TL- 60.000 TL arasında aylık gelire sahiptir.

Şehir merkezinde yaşamının ekonomik koşulları düşünüldüğünde, sağlıklı ve normal düzeyde bir yaşam için çoğunluğu oluşturan gelir grubunun yeterli olmadığı düşünülmektedir. Araştırmada ekonomik durumun ailenin yaptığı eğitim harcamaları ile doğru orantılı bir ilişki oluşturduğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan ailelerin yaşadığı evin mülkiyet durumuna göre dağılımı Tablo 4.6'da görülmektedir.

Tablo 4.6. Ailenin Evinin Mülkiyeti

	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Kendilerinin	151	58,8
Kira	106	41,2
Toplam	257	100,0

Yaşanılan evin mülkiyet durumuna bakıldığında, ailelerin %58,8'i kendi evlerinde, %41,2'si ise kirada oturmaktadır.

Şehir merkezindeki evlerin kira fiyatları göz önünde bulundurulursa, çoğunluğun kendi evlerinde oturuyor olması avantajlı bir durumdur. Kira için harcanan miktar arttıkça eğitime harcanan miktar azalmaktadır.

Araştırmaya katılan ailelerin birliktelik durumuna göre dağılımı Tablo 4.7'de görülmektedir.

Tablo 4.7. Ailenin Birliktelik Durumu

	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Birlikte	220	85,6
Ayrı (boşanmış)	37	14,4
Toplam	257	100,0

Ailelerin (ana-babaların) %85,6'sı birlikte yaşamaktadır, %14,4'ü ayrı yaşamaktadır (boşanmıştır).

Ayrılmış (boşanmış) ana-babaların çocuklarının yaşadığı psikolojik sorunlar ve travmalar nedeniyle okulda uyum sürecinde sorunlar yaşadığı herkes tarafından bilinmektedir. Çocukların ana-babanın bir arada olduğu sağlıklı bir aile ortamında olması, özellikle okul öncesi eğitimde çocuklar için bu uyum sürecinde çok önemli bir etmendir.

4.2. Ailelerin Eğitim İçin Yaptığı Harcamalar

Bu araştırmanın alt problemleri şunlardır:

1. Aileler, çocuklarının okula ulaşımı için ne kadar harcama yapmaktadır?
2. Aileler, çocuklarının okul kıyafeti için ne kadar harcama yapmaktadır?
3. Aileler, çocuklarının kitap ve kırtasiye malzemeleri için ne kadar harcama yapmaktadır?

4. Aileler, çocuklarının okulda beslenmesi için ne kadar harcama yapmaktadır?

5. Aileler, çocuklarının katıldığı sosyal, kültürel ve sanatsal etkinlikler için ne kadar harcama yapmaktadır?

6. Aileler, çocuklarının etüt, özel ders, dersane vb. için ne kadar harcama yapmaktadır?

Bu altı alt probleme yönelik çözümler, aşağıda ve ilerleyen sayfalarda verilmiştir.

4.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi şudur: “Aileler, çocuklarının okula gidip-gelmeleri (ulaşım) için, bir ayda ortalama ne kadar harcama yapmaktadır?”. Bu probleme yanıt olan veriler, Tablo 4.8’de görülmektedir.

Tablo 4.8. Ulaşım Harcamaları

Harcama (₺)	Sayı	%
0,0 ₺	74	28,8
50- 500 ₺	114	44,6
501- 1.000 ₺	51	19,9
1.001- 2.900 ₺	18	6,7
Toplam	257	100,0

Ailelerin, çocuklarının okula ulaşımı için yaptığı harcamalarda en yüksek oran %44,6 ile 50 ₺- 500 ₺ arasındadır. Bunun nedeni, öğrencilerin okula öğrenci dolmuşu (servisi) kullanarak gidip-gelmeleridir. Bunu takip eden diğer en yüksek oran %28,8 ile 0 ₺’dir. Bunun nedeni ise öğrencilerin okula yürüyerek gitmesi ya da anne ve babaların çocuklarını okula kendilerinin bırakmasıdır.

4.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi şöyledir: “Aileler, çocuklarının okul kıyafeti için bir ayda ortalama ne kadar harcama yapmaktadır?” Bu probleme yanıt olan veriler, Tablo 4.9’da görülmektedir.

Tablo 4.9. Kıyafet (Giyim) Harcamaları

Harcama (₺)	Sayı	%
0,0- 100	15	5,9
101- 500	103	40,2
501- 1.000	67	26,2
1.001- 2.000	48	18,3
2.001- 3.000	18	7,0
3.001- 5.000	6	2,4
Toplam	257	100,0

Ailelerin, çocuklarının okulda giydiği kıyafetler için yaptığı harcamalarda en yüksek oranı %40,2 ile 101 ₺- 500 ₺ arasında olanlar oluşturmaktadır. En düşük oranı %2,4 ile 3.000 ₺- 5.000 ₺ harcama yapanlar oluşturmaktadır. Bu harcamaların içerisinde yılda bir ya da iki kez alınan okul kıyafetleri için yapılan harcamalar, Eylül ayında ailelerin çocukları için yaptıkları eğitim harcamalarını yükseltmektedir. Kıyafet harcamaları ailelerin ekonomik durumları ile paralellik göstermektedir. Parasal gücü yeterli olan aileler, kıyafete daha çok para harcarken, parasal gücü yetersiz olanlar, yaşları birbirine yakın çocukları varsa kıyafetlerini çocuklarına ortak kullanılabilmektedirler.

Bazı ailelerin çok yüksek harcama yapıyor olmasının nedeni, marka kıyafetlerin alınması, aynı alanda birden çok kıyafetin alınması ve kıyafetlerin kısa süre kullanılması olabilir. Örneğin bazı aileler, bir adet spor ayakkabısını zor alabilirken, bazı aileler üç adet spor ayakkabısı almaktadır. Bazı öğrenciler, bir spor ayakkabısını 18 ay kullanırken, bazı öğrenciler 4 ay kullanmakta ve eskitmektedirler. Bazı aileler, adidas, nike, puma, hummel gibi ünlü markaların ürünlerini alırken, bazı aileler markaya hiç önem vermemektedir.

4.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi şöyledir: “Aileler, çocuklarının kitap ve kırtasiye malzemeleri (eğitim materyali) için, bir ayda ortalama ne kadar harcama yapmaktadır?” Bu probleme yanıt olan veriler, Tablo 4.10’da görülmektedir.

Kitap-kırtasiye malzeme harcamalarıyla ilgili olarak en yüksek oran %49 oranla 100- 500 ₺ harcama yapanlardadır. Bunu %20,6 oranla 500-1.000 ₺, ve %17,5 oranla 0-

100 ₺, % 9,4 oranla 1.000-2.000 ₺ harcama yapanlar takip etmektedir. En düşük oran ise %3,5 ile 2.000-3.000 ₺ harcama yapanlar takip etmektedir.

Ailelerin hemen hepsi kırtasiye malzemeleri doğrudan çocuklarının eğitimde kullanıldığı için zorunlu olarak kırtasiye harcamayı yapmaktadır. Ancak bu harcamaların boyutu aynı zamanda ailelerin gelir düzeyi ile de doğru orantılı artmaktadır.

Tablo 4.10. Kitap-Kırtasiye Malzemeleri Harcamaları

Harcama (₺)	Sayı	%
0,0- 100	45	17,5
101- 500	126	49,0
501- 1.000	53	20,6
1.001- 2.000	24	9,4
2.001- 3.500	9	3,5
Toplam	257	100,0

Bazı ailelerde harcamaların 0 ₺ olması (hiç harcama yapmamaları) düşündürücüdür. Büyük olasılıkla, ders kitapları MEB tarafından ücretsiz dağıtıldığı için, veri toplama aracındaki “kitap, kırtasiye vb. harcamaları” sütununu boş bırakmışlardır. Oysaki kitaplar ücretsiz dağıtılsa da kitapların dışındaki eğitim malzemeleri (materyalleri) için mutlaka harcama yapılmaktadır.

4.2.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi şudur: “Aileler, okul ücreti (aidat) için ne kadar harcama yapmaktadır?”

Bu bağlamda, okula ödenen ücret (aidat) için, bir ailenin bir ayda yaptığı ortalama harcama Tablo 4.11’de görülmektedir.

Tablo 4.11. Okul Ücreti (Aidatı) Harcamaları

Harcama (₺)	Sayı	%
0,0	9	3,5
200- 500	174	67,7
501- 1.000	27	10,5
1.001- 3.000	36	14,0
3.001- 5.000	9	3,5
5.001- 8.000	2	0,8
Toplam	257	100,0

Tablodaki verilerde görüldüğü şekilde anne ve babalardan okul aidat harcaması hiç yapmayanların oranı %3,5'tur. En yüksek harcama oranını ise %67,7 ile 25- 500 ₺ arası harcama yapanlar oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda ailelerin büyük çoğunluğunun okullara aidat ödediği görülmüştür. Okul öncesi eğitim devlet okullarında parasız olmasına rağmen çocuğunu okul öncesi eğitime gönderen aileler okulların ihtiyaçlarını gidermek için eşitli adlar altında okullara para ödemektedirler. Ancak bu aidatların örneklemin büyük çoğunluğunda nispeten makul seviyelerde olması ailelerin büyük çoğunluğunun okul öncesi eğitimde devlet okullarını tercih etmesiyle açıklanabilir.

4.2.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi şudur: “Aileler, çocuklarının okulda beslenmesi için ne kadar harcama yapmaktadır?”

Bu bağlamda, çocukların okulda beslenmeleri (kahvaltı, öğle yemeği vb.) için, bir ailenin bir ayda yaptığı ortalama harcama Tablo 4.12’de görülmektedir.

Tablo 4.12. Beslenme İçin Yapılan Harcamalar

Harcama (₺)	Sayı	%
0,0	44	17,1
200- 500	164	63,8
501- 1.000	35	13,6
1.001- 2.000	7	2,8
2.001- 5.000	7	2,8
Toplam	257	100,0

Tablodan anlaşılacağı üzere ailelerin yemek harcamalarında en yüksek oran 63,8 ile 20-500 ₺ arası harcama yaptığı görülmektedir. Sonraki en yüksek oran ise %17,1 ile hiç harcama yapmayanlar izlemektedir. Hiç harcama yapmayanlar beslenme olarak çocukların yanında yemek göndermektedir. En büyük çoğunluğun 63,8 oran ile 20-500 ₺ arasına harcama yapanlardan oluşmasının sebebi ailelerin çocuklarının gittiği okullarda çocuklarının toplu olarak öğle yemeği yemesidir.

4.2.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi şudur: “Aileler, çocuklarının okul gezisi için ne kadar harcama yapmaktadır?”

Bu bağlamda, çocukların geziye gidip-gelmeleri için, bir ailenin bir ayda yaptığı ortalama harcama Tablo 4.13'te görülmektedir.

Tablodan da anlaşılacağı üzere ailelerin %24,1 i gezi için hiç harcama yapmamaktadır. En yüksek oran %56,8 ile 100 ₺- 500 ₺ arası harcama yaptıkları gözlemlenmektedir. Normal düzeylerde harcamaların yapılmasının nedenleri arasında, çok küçük yaş grubundan oluşan öğrencilerin çok fazla geziye götürülmemesi ve yapılan gezilerinde şehir merkezinde ya da yakın şehirlerde yapılmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Tablo 4.13. Gezi Harcamaları

Harcama (₺)	Sayı	%
0,0	62	24,1
100- 500	146	56,8
501- 1.000	40	15,6
1.001- 5.000	9	3,5
Toplam	257	100,0

4.2.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın yedinci alt problemi şudur: “Aileler, çocuklarının mezuniyet günü ya da gecesi için ne kadar harcama yapmaktadır?”

Bu bağlamda, çocukların mezuniyet günü/gecesi için, bir ailenin yaptığı ortalama harcama Tablo 4.14'te görülmektedir.

Tablo 4.14. Mezuniyet Günü/Gecesi Harcamaları

Harcama (₺)	Sayı	%
0,0	31	12,2
20- 200	122	47,4
201- 500	82	31,9
501- 1.000	22	8,5
Toplam	257	100,0

Tablo 4.14'te görüldüğü gibi ailelerin %12,2'si mezuniyet için hiç harcama yapmamaktadır. En yüksek oran ise %47,4 ile 20- 200 ₺ arası harcama yapanlardır. Bunu takip eden oran %31,9 ile 201 ₺- 500 ₺ harcama yapanlara ait olduğu gözlemlenmiştir. Bu alanda örneklem grubunun büyük çoğunluğunda nispeten az harcama yapılmasının nedeni çocuklarının gittiği okullarda mezuniyet etkinliğinin düzenlenmemesinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

4.2.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın sekizinci alt problemi şudur: “Aileler, yukarıda sayılan yedi alan dışında ne kadar harcama yapmaktadır?” Diğer bir deyişle “diğer harcamalar” ne kadardır?

Bu bağlamda, bir ailenin bir ayda yaptığı diğer harcama Tablo 4.15’te görülmektedir.

Tablo 4.15. Diğer Harcamalar

Harcama (₺)	Sayı	%
0,0	231	89,9
40- 200	12	4,6
201- 500	9	3,6
501- 1.000	5	1,9
Toplam	257	100,0

Ailelerin yaklaşık % 89,9’u diğer harcama türünde hiç para harcamamaktadır. Diğer harcamalar, özel ders, sanat kursları ya da özel etkinlik, özel kurslar vb olarak düşünüldüğünde, okulun dışında verilen doğrudan okulla bağlantısı olmayan eğitim hizmetlerinden oluştuğu için ve ailelere ekstra maliyet yüklediği için özellikle ekonomik durum orta ve alt seviyedeki aileler tarafından çok tercih edilmediği söylenebilir.

4.3. Eğitim Harcamalarına İlişkin Bulgular

Bu araştırmanın alt problemleri şunlardır:

1) Aileler, çocuklarının okulöncesi eğitim alması için hangi kalemlerde harcamalar yapmaktadırlar?

2) Bir aile, bir çocuğun okulöncesi eğitim alması için bir ayda ortalama kaç lira harcamaktadır?

3) Ailelerin yaptığı harcamalar;

– Ana-babanın eğitim durumuna göre değişmekte midir?

– Ana-babanın gelir durumuna göre değişmekte midir?

Bu üç alt probleme yönelik çözümlerler aşağıda ve ilerleyen sayfalarda verilmiştir.

4.3.1. Birinci Eğitim Harcamalarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın eğitim harcamaları bakımından birinci alt problemi şudur: “Aileler, çocuklarının okulöncesi eğitim alması için ne tür harcamalar yapmaktadırlar?”. Bu probleme yanıt olan veriler Tablo 4.16’da görülmektedir.

Tablo 4.16. *Ailelerin Yaptığı Harcamaların Dağılımı (TL)*

Harcama Türü	En Az	En Çok
Ulaşım (dolmuş)	0	2.900
Kıyafet	0	5.000
Malzeme	0	3.500
Aidat	0	8.000
Yemek	0	5.000
Gezi	0	3.000
Mezuniyet	0	1.000
Diğer	0	2.000

Tablo 4.16’da görüldüğü üzere ailelerin çocuklarının eğitimi için yaptığı harcamalar ulaşım, kıyafet, malzeme, aidat, yemek, gezi, mezuniyet ve diğer giderler kalemlerinden oluşmaktadır. Bunlarda en az harcama olarak 0 ₺ görünmektedir yani hiç harcama yapılmadığı anlamına gelmektedir. Bunun nedeni, bazı ailelerin çocuklarının eğitimleri önceliklerinde yer almadığı için veya aylık ortalama bütçelerinin bu harcamayı yapmaya müsait olmamasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Tablodaki verilere bakıldığında en çok harcama yapılan kalemler arasında birinci sırada okul aidatı için yapılan harcamalar ile maksimum 8.000 ₺, ikinci ve üçüncü sırayı yemek için ve kıyafet için yapılan harcamalar ile maksimum 5.000 ₺ oluşturmaktadır. Bu harcamalar, ölçeğin uygulandığı bölgenin Denizli İlinin merkez ilçelerinden biri olan Merkezefendi İlçesi olması ve burada özel okulların da sayısının yüksek olması düşünüldüğünde normal düzeyde kabul edilebilir. Bahse konu harcamaları sırasıyla kırtasiye malzemeleri için yapılan harcamalar, okul gezisi için yapılan harcamalar, ulaşım için yapılan harcamalar takip etmekte olup en düşük harcama 1.000 ₺ ile mezuniyet için yapılmaktadır. Bazı kalemlerdeki maksimum harcamalar, bütün aileler tarafından yapılan harcamalar değildir.

Ailelerin gelir düzeyleri arttıkça eğitim için yaptığı harcamalar buna paralel artmaktadır. Mesleki ve sosyal statü, eğitim düzeyinin artması da bilinçli ebeveynlerin artması demektir. Çünkü bilinçli anne babalar çocuklarının eğitimini öncelikleri arasında tutar ve eğitime de bu düzeyde önem verir. Aynı zamanda gelir dağılımı

adaletsizliği de tüm öğrencilerin eşit şartlarda eşit olanaklardan faydalanamamasına sebep olmaktadır.

4.3.2. İkinci Eğitim Harcamalarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın eğitim harcamaları bakımından ikinci alt problemi şöyledir: “Bir aile, bir çocuğun okulöncesi eğitim alması için bir ayda ortalama kaç lira harcamaktadır?” Bu probleme yanıt olan veriler, Tablo 4.17’te görülmektedir. Bu veriler, 2022-2023 eğitim-öğretim yılının 1. yarısında ailelerden toplanmıştır.

Tablo 4.17. *Okulöncesi Eğitim İçin Aylık Ortalama Harcama Dağılımı*

Harcama Türü	\bar{X}
Ulaşım (servis)	425,00
Kıyafet	1016,00
Malzeme	623,00
Aidat	742,00
Yemek	379,00
Gezi	333,00
Mezuniyet	242,00
Diğer	48,70

Tablo 4.17’de görüldüğü gibi ailelerin çocuklarının eğitimi için, ulaşım, kıyafet, kırtasiye malzemeleri, okul aidatı, yemek, gezi, mezuniyet ve diğer kalemlerinde harcama yapmaktadır. En yüksek harcama yapılan kalem ise 1016,00 ₺ ile kıyafet alımıdır. Bunu 742,00 ₺ ile okula aidatı, 623,00 ₺ ile kırtasiye malzemeleri, 425,00 ₺ ile ulaşım, 379,00 ₺ ile yemek, 333,00 ₺ okul gezisi, 242,00 ₺ mezuniyet, en az olarak ta 48,70 ₺ ile diğer harcamaları izlemektedir.

Okulöncesi eğitim için yapılan ortalama en yüksek harcama kalemi kıyafet içindir. Okullarda öğrencilerin serbest kıyafetle gitmeleri ve aynı zamanda gündelik yaşamlarında da bu kıyafetleri kullanmaları, eskiden olduğu gibi okul forması kullanılmaması ve yüksek enflasyonun, fiyatların aynı yıl içinde birden fazla kez artması bu harcama kaleminin maliyetini oldukça arttırmıştır. İkinci en yüksek harcama ise okul aidatları içindir. Bunun sebebi ise anketin yapıldığı bölgede yani Merkezefendi ilçesinde özel okul sayısının fazla olması ve nispeten Denizli’nin diğer ilçelerine göre gelir durumu iyi ailelerin daha fazla bulunmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Üçüncü en yüksek harcama kalemi ise kırtasiye malzemeleri için yapılan harcamalardır. Bunun sebebi olarak okul öncesi eğitimin aynı zamanda etkinlik temelli bir eğitim olması ve diğer eğitim kademelerine oranla daha çok eğitim malzemesi kullanılması düşünülebilir. Bu harcamalar doğal olarak aileler tarafından karşılanmaktadır. Bunun

sonucunda da ailelerin kırtasiye malzemeleri için yaptıkları harcama diğer harcama kalemlerinden anlamlı bir şekilde farklılaşıp ailelerin yaptıkları eğitim harcamaları içinde ortalaması en yüksek harcama kalemi olmuştur.

Eğitim için yapılan yemek, ulaşım, aidat, mezuniyet ve gezi ve diğer harcamaları da ailelerin okulöncesi çocuklarının eğitim harcamaları içinde yer almıştır.

4.3.3. Üçüncü Eğitim Harcamalarına İlişkin Bulgular

Araştırmanın eğitim harcamaları bakımından üçüncü alt problemi şöyledir: “Ailelerin yaptığı harcamalar; anne ve babanın eğitim durumuna göre ve anne ve babanın gelir durumuna göre değişmekte midir?” Bu probleme yanıt olan veriler Tablo 4.18, 4.19 e 4.20.’de görülmektedir.

Ailelerin yaptığı harcamaların, ana-babanın eğitim düzeyine göre Ki Kare analizi sonuçları Tablo 4.18 ve Tablo 4.19’da verilmiştir.

Tablo 4.18. *Ailelerin Yaptığı Harcamaların, Anne Eğitim Düzeyine Göre Ki Kare Analizi*

	Annenin Eğitim Düzeyi					Toplam	p
	İlköğretim	Ortaöğretim	Ön lisans	Lisans	Yüksek Lisans ve Üstü		
Ulaşım	65	76	29	67	20	257	<0,001
Kıyafet	65	76	29	67	20	257	,01
Malzeme	65	76	29	67	20	257	,004
Aidat	65	76	29	67	20	257	<0,001
Yemek	65	76	29	67	20	257	,003
Gezi	65	76	29	67	20	257	<0,001
Mezuniyet	65	76	29	67	20	257	,510
Diğer	22	48	69	28	39	206	,054

Tablo 4.18’de görüldüğü gibi, anne eğitim düzeyi ile okulöncesi eğitim için yapılan harcamalar arasında, ulaşım, kıyafet, malzeme, okul aidatı, yemek, gezi, arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. ($p<0,05$) Ancak mezuniyet ve diğer harcama kalemleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

Annenin eğitim düzeyi arttıkça okul öncesi eğitim için yapılan harcamalar da doğru orantılı bir şekilde artmaktadır. Çünkü eğitim düzeyinin yükselmesi ile bilinçli ebeveyn sayısı artmaktadır. Buna bağlı olarak ebeveynlerin harcamalarının önceliğinde

eğitim harcamaları ön sıraya geçmektedir. Aileler çocuklarının gelecekte daha iyi bir konuma gelebilmesi için kendilerinin eğitimlerinden yola çıkarak çocuklarına daha iyi bir eğitim aldirmek istemektedirler.

Tablo 4.19. *Ailelerin Yaptığı Harcamaların, Baba Eğitim Düzeyine Göre Ki Kare Analizi*

	Babanın Eğitim Düzeyi					Toplam	p
	İlköğretim	Ortaöğretim	Ön lisans	Lisans	Yüksek Lisans ve Üstü		
Ulaşım	53	85	29	68	22	257	<0,001
Kıyafet	53	85	29	68	22	257	,004
Malzeme	53	85	29	68	22	257	,066
Aidat	53	85	29	68	22	257	<0,001
Yemek	53	85	29	68	22	257	,019
Gezi	53	85	29	68	22	257	<0,001
Mezuniyet	53	85	29	68	22	257	,904
Diğer	53	85	29	68	22	257	,097

Tablo 4.19’da görüldüğü gibi, babanın eğitim düzeyi ile okulöncesi eğitim için yapılan ulaşım, aidat, kıyafet, gezi, yemek, harcamaları ile arasında anlamlı bir ilişki vardır; ($p<0,05$). Malzeme (eğitim materyali), mezuniyet ve diğer harcama kalemleri ile baba eğitim düzeyi arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır.

Araştırma yapılan bölgede babaların eğitim düzeyi arttıkça, ulaşım, aidat, kıyafet gezi, yemek harcamaları da aynı oranda artmaktadır.

Ailelerin okulöncesi eğitim için yaptığı harcamaların, ailenin gelir düzeyine göre Ki Kare analizi sonuçları Tablo 4.20’de verilmiştir.

Tablo 4.20. *Ailelerin Yaptığı Harcamaların Gelir Durumlarına Göre Ki Kare Analizi*

Harcama (₺)	Gelir (₺)				Toplam	p
	3.000-10.00	10.001-25.000	25.001-40.000	40.001 ve üstü		
540- 5.000	84	94	14	2	257	<0,001
5001- 10.000	6	26	14	3		
10.001- 15400	0	3	4	6		
15.401 ve üstü	0	1	0	0		

Tablo 4.20’de görüldüğü gibi, ailelerin gelir düzeyleri ile eğitim harcamaları arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bunun sebebi, ailelerin gelir düzeyleri arttıkça çocukları için aylık yaptıkları eğitim harcamaları da buna bağlı artmakta olduğu gözlemlenmektedir. Ailelerin gelirleri 3.000 ₺ ile 55.000 ₺ arasında değişmektedir. Ailelerin yaptıkları eğitim harcamaları ise minimum 580 ₺ ile maksimum 17.300 ₺ arasında değişmektedir.

Ailelerin eğitim harcamaları ile gelir düzeyleri arasında doğru orantılı bir ilişki bulunmakla birlikte ailelerin gelir düzeylerine göre eğitim harcamaları arasında çok ciddi rakamsal farklılıklar bulunmaktadır. Bu sonuçlardan görüleceği üzere günümüz dünyasında güçlü bir gelecek ancak eğitilmiş insanlarla inşa edilebilir o yüzden önceliğimiz eğitim olmalıdır. Toplumun gelir seviyesinin artması daha eğitilmiş bireylerin yetişmesini sağlayacaktır.

BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, ailelerin okul öncesi için yapmış oldukları eğitim harcamalarının neler olduğu tartışılmış ve buna ilişkin çözüm önerileri geliştirilmiştir.

5.1. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma, Denizli ilinin merkez ilçelerinden biri olan Merkezefendi ilçesinde yapılmış ve ailelerin okulöncesi eğitim için bir ayda yaptığı eğitim harcamalarının türleri ve miktarları tespit edilmeye çalışılmıştır. Ailelerin yaptıkları bir aylık ortalama eğitim harcamalarının ailenin eğitim durumu, gelir durumu ve yerleşim yerine göre farklılaşması incelenmiştir.

Çocukların ilkokula başladıkları yıldaki bilişsel ve bilişsel olmayan becerilerinin daha sonraki yıllardaki bilişsel ve bilişsel olmayan gelişimleri üzerinde belirleyici bir etkisinin olduğu ve bu etkinin önemli bir kısmının çocukların erken çocukluk eğitiminden kaynaklandığı birçok araştırmayla ortaya konmuştur (Örneğin, Andersson, 2010; Crosnoe vd, 2010; Entwisle ve Alexander, 1998; Malaspina ve Rimm-Kaufman, 2008; McClelland, Acock ve Morrison, 2006).

Okul öncesi eğitimde geçen süre çoğaldığında akademik başarının arttığını (Entwisle ve Alexander, 1998) ve okul öncesi eğitime katılımın sosyo-ekonomik özelliklerden kaynaklanan performans farkını tam olarak ortadan kaldırmasa bile bu farkı büyük ölçüde düşürdüğünü tespit eden çalışmalar vardır. (Alves ve Soares, 2008; Parrila, Aunola, Leskinen, Nurmi ve Kirby, 2005).

Bu araştırmanın sonuçları şöyle özetlenebilir:

Harcamalar içinde en fazla olan, okul kıyafetleri (forma, önlük, takım elbise, eşofman ve spor ayakkabı) için yapılanıdır. Ardından yardımcı ders kitapları (alıştırma kitapları ya da ders kitapları) bu durum, ailelerin eğitim-öğretimin başladığı dönemlerde bir defaya mahsus olarak daha çok ders araç-gereçlerine ve okul kıyafetlerine harcama yaptıklarını göstermektedir.

Araştırmaya katılan babaların çoğunluğunu kamuda memur olarak çalışanlar ve özel sektörde işçi olarak çalışanlar oluşturmaktadır. Annelerin çoğunluğunu da ev hanımları oluşturmaktadır. Çalışan anneler ise çoğunlukta özel sektörde (tekstil fabrikasında) işçi ya da kamu sektöründe memur olarak çalışmaktadırlar.

Anne ve babaların çoğunluğu lise ve üniversite mezunudur.

Ailelerin eğitim düzeylerine göre eğitim harcamaları arasında anlamsal bir ilişki vardır. Ailelerin eğitim düzeyleri arttıkça yapılan eğitim harcamaları da bu oranda artmaktadır.

Ailelerin aylık ortalama gelirleri arttıkça, eğitim için yaptıkları harcamalar da o oranda artmaktadır.

Çoğunlukla öğrenciler, dolmuş (servis) ya da ailelerine ait özel ulaşım araçları ile okullarına gidip-gelmektedir. Bu da doğal olarak ailelere ayrıca bir ekonomik yük oluşturmaktadır. Aileler, çocukların okula ulaşımı için ortalama aylık 425 ₺ harcamaktadır.

Ailelerin çoğunluğu iki çocuğa sahiptir ve yine çoğunlukta anne ve baba birlikte yaşamaktadır. Birlikte yaşayan anne ve babaların eğitim için yaptığı harcamalar, sadece annesi ya da sadece babasıyla yaşayanlara oranla daha fazladır.

Ailelerin eğitim harcamalarında, en yüksek olan 8.000 ₺ ile okul ücretleridir. Bunun nedeni, il merkezindeki özel sektöre ait okullara giden okul öncesi öğrencilerin olmasıdır. Bilindiği gibi özel sektöre ait okulların ücreti ile kamu sektörüne ait okullara ödenen aidat arasında devasa fark vardır.

Ailelerin, okul öncesi eğitim için yaptıkları harcamalar içinde okul kıyafeti (giyim) için yapılanı ortalama 1.016 ₺'dir. Çünkü çocuklar okula serbest kıyafet giyerek gitmekte ve okulda giydiği kıyafetini günlük yaşamda da kullanmaktadır. Bu da kıyafetlerin daha erken yıpranmasına ve ailelerin daha fazla kıyafet almasına dolayısıyla daha fazla para harcanmasına sebep olmaktadır.

Çocukların okulda beslenmeleri için (kahvaltı, öğle yemeği vb.) yapılan harcamalarda çoğunluk 20- 500 ₺ arası harcama yapmaktadır. %17,1'lik kısmı yemek için harcama yapmadığını belirtmiştir. Bunun nedeni, ailelerin çocuklarının çantasına beslenme koymasını düşünülebilir.

Ailelerin okul öncesi eğitim için en az yaptığı harcama, mezuniyet günü ya da gecesi için yapılandır. Ayrıca bu harcama kaleminin anne ve babaların eğitim düzeyleri ile de bir ilişkisi olmadığı görülmüştür. Bunun nedeninin okulların birçoğunda yılsonu mezuniyeti etkinlikleri düzenlenmemesi ya da düzenlense bile bu etkinliklerin masrafının okul tarafından karşılanması düşünülebilir.

Ailelerin % 49'u kırtasiye malzemeleri için 101- 500 ₺ arası harcama yapmaktadır. Okul öncesi eğitimde de diğer sınıflara oranla daha çok kırtasiye malzemesi kullanılmaktadır. Harcamaların normal düzeylerde olması hem devlet hem velilerin bu gideri paylaşmasından kaynaklanmaktadır.

Anne ve babanın eğitim düzeyi ile ailenin eğitim için yaptığı harcamalar arasında ilişkinin, mezuniyet ve diğer harcama giderlerinde anlamlı ilişki görülemezken ulaşım, kıyafet, okul aidatı, yemek, gezi, arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu veriler ışığında, anne ve babaların eğitim düzeyinin ailenin eğitim harcamalarını olumlu olarak etkilediği söylenebilir.

Yapılan çalışma doğrultusunda elde edilen bir diğer sonuç ise, ailelerin büyük bir çoğunluğunun çocuklarını devlet okullarına gönderdiklerinin tespit edilmesidir. Ailelerin büyük bir çoğunluğu, kamunun sunduğu parasız eğitim hizmetinden yararlanmaktadır.

Ailelerin ortalama gelir düzeyleri ile ailelerin okul öncesi eğitim için harcamaları arasında anlamlı ilişki vardır. Ailelerin gelirleri arttıkça aynı oranda eğitim harcamaları da artmaktadır. Çünkü eğitim düzeyi yüksek aileler, çocuklarının eğitimini öncelikli görmekte ve bunun için harcama yapmaya istekli olmaktadır.

5.2. Öneriler

– Bilişsel becerilerin gelişimi ve topluma uyum sağlama becerilerinin erken çocukluk döneminde kazanılması, gelecekte daha sağlıklı bireylerin yetişmesini sağlayacağından okul öncesi eğitim zorunlu eğitim kapsamına alınmalıdır.

– Okul öncesi eğitimin, insan hayatının diğer eğitim kademelerinde akademik başarıyı doğrudan etkilemektedir. Bu eğitimin öncelikli olması gerekmektedir. Okul öncesi eğitimin finansmanı devlet tarafından sağlanmalıdır. Merkezi bütçeden okul öncesi eğitime ayrılan kaynak artırılmalıdır.

– Temel Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı olan okul öncesi eğitim, ayrı bir genel müdürlük olarak düzenlenmelidir.

– Okul öncesi eğitimde ailelerden toplanan maddi kaynaklar özellikle orta ve alt gelir grubunda olan velileri maddi olarak zorlayabilmektedir. Anne-babalardan aidat ve diğer ücretler adı altında toplanan ücret uygulamaları kaldırılmalı ve velilerin herhangi bir ücret ödemediği çocuklarını okul öncesi eğitim kurumlarına gönderebildiği bir sistem oluşturulmalıdır.

– Okul öncesi eğitime katılan öğrencilere sosyal etkinlik, sanat ve spor kursları için okullar tarafından destek sağlanabilir.

– Parasal olanakları yetersiz olan aileler, MEB tarafından tespit edilip kıyafet, kırtasiye malzemesi ve ulaşım konularında devlet desteği sağlanabilir.

– Devletin okul öncesi eğitimi yaygınlaştırmak için çeşitli önlemler alması taşınmalı eğitimin kapsamının genişletmesi okul öncesi eğitime daha fazla öğrencinin katılmasını sağlayabilir.

– Bu araştırma, Denizli ilinin Merkezefendi İlçesini kapsamaktadır. Buna benzer bir çalışma Denizli'nin diğer ilçelerinde ya da farklı illerde yapılarak yöresel ve bölgesel farklılıkları ortaya çıkması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Akça, Ş. (2002), *Ailelerin İlköğretim Kademesinde Yaptıkları Eğitim Harcamaları (Ankara ili örneği)*. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Akçay, C. (2006). *Türk Eğitim Sistemi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Alves, M. T. G. ve Soares, J. F. (2008). O efeito das escolas no aprendizado dos alunos: Um estudo com dados longitudinais no ensino fundamental. *Educação e Pesquisa*, 34(3), 527-544.
- Andersson, U. (2010). Skill development in different components of arithmetic and basic cognitive functions: Findings from a 3-year longitudinal study of children with different types of learning difficulties. *Journal of Educational Psychology*, 102(1), 115-134.
- Belfield, C.R (2006), *Financing early childhood care and education: an international review*. Education for All Global Monitoring Report 2007.
- Beydoğan, Ö. (2006). Ailelerin Eğitim Sürecine Katılımına Yönelik Modeller ve Yaklaşımlar. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt 7. Sayı 1, 75- 90.
- Karaarslan, E (2005), *Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Analizi*, *Maliye Dergisi*, 149, 36-73.
- Cingi, S. ve Güran M. C. (2003) *Türkiye’de İktisadi Kalkınmayı Tehdit Eden Sorun: Eğitim*. Hacettepe Üniversitesi İİBF dergisi; Cilt no:21, Sayı: 2.
- Crosnoe, R., Morrison, F., Burchinal, M., Pianta, R., Keating, D., Friedman, S. L., & Clarke-Stewart, K. A. (2010). Instruction, teacher - student relations, and math achievement trajectories in elementary school. *Journal of Educational Psychology*, 102(2), 407-417
- ERG (Eğitim Reformu Girişimi), (2022).
- Entwisle, D. R. ve Alexander, K. L. (1998). Facilitating the transition to first grade: The nature of transition and research on factors affecting it. *The Elementary School Journal*, 98(4), 351-364.
- Irwin, R. D. (1971), *The Study of Public Sector Economics*, Illinois.
- Karaarslan, E. (2005), *Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Analizi*, *Maliye Dergisi*, 149, 36-73.
- Karakütük, K. (2021). *Eğitim Planlaması*. (Yedinci bası). Ankara: Pegem Akademi.
- Kaytaz, M. (2005). *Türkiye’de okull öncesi eğitiminin fayda-maliyet analizi*. İstanbul: AÇEV.
- Knight, A. ve Hughes, D. (1995). Developing social competence in the pre-school years. *Australian Journal of Early Childhood*, 20 (2), 13-19.

- Koçak, A. (2016). Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkileri: Türkiye ve G8 Ülkeleri Üzerine Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köktaş, A. M. (2009), Türkiye’de Hanehalkı Eğitim Harcamaları Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Köse, R. (2007). Aile Sosyo-Ekonomik ve Demografik Özellikleri İle Okul ve Özel Dershanenin Liselere Giriş Sınavına Katılan Öğrencilerin Akademik Başarıları Üzerindeki Etkileri. Eğitim Bilim Toplum Dergisi, 5(17), 46–77
- Kundakçı, S. (2013). Tokat İli Örneğinde Zorunlu Okul Öncesi Eğitim, Pilot Uygulama.
- Kurul, N. (2012). Eğitimin Finansmanı. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Koçak, A. (2016). Eğitim Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkileri: Türkiye ve G8 Ülkeleri Üzerine Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köktaş, A. M. (2009), Türkiye’de Hanehalkı Eğitim Harcamaları Analizi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Malaspina, D. ve Rimm-Kaufman, S. E. (2008). Early predictors of school performance declines at school transition points. *Research in Middle Level Education*, 31(9), 1-16.
- McClelland, M. M., Acock, A. C. ve Morrison, F. J. (2006). The impact of kindergarten learning-related skills on academic trajectories at the end of elementary school. *Early Childhood Research Quarterly*, 21(4), 471- 490.
- Öztürk, Ş. (2012), “Yeni Sosyal Riskler Karşısında Sosyal Koruma”, 14. Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Kongresi, İstanbul, 24-25 Mayıs 2012.
- Parrila, R., Aunola, K., Leskinen, E., Nurmi, J.-E., & Kirby, J. R. (2005). Development of individual differences in reading: Results from longitudinal studies in English and Finnish. *Journal of Educational Psychology*, 97(3), 299-319.
- Saklan, E. (2011). Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim Politikaları, Finansmanı ve Uygulamaya İlişkin Görüşler (Yüksek lisans tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Sarışık, D. (2019). Okul Öncesi Eğitime Yönelik Özel Harcamalar (Muğla İli Menteşe İlçesi Örneği). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Stiglitz, J. E. (1994), Kamu Kesimi Ekonomisi, (Çeviren:Ö. Faruk Batirel), M.Ü. İ.İ.B.F. Yayını Yayın No: 549/396: İstanbul.
- Şener, O. (1987), “Eğitim Ekonomisinin Temel İlkeleri”, 3. Maliye Sempozyumu, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Tiyab, B. K. ve Ndabananiye, J.C. (2013). Household education spending, Approach and estimation techniques using household surveys, methodological guidelines. Dakar: UNESCO.

- Tuzcu, G. (2019), Türkiye’de Okulöncesi Eğitimi Yaygınlaştırma Çabaları ve Maliyeti, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 47, Haziran 2019. s.88-106.
- Tuzcu, G. (2021). *Eğitim Ekonomisi*. Ankara: Pegem A Yayını.
- Türköz, M.(2002). Türkiye’de Ortaöğretim Yatırımları ve Verimliliği. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ulusoy, B. (2013). Household education expenditure of families at primary education level. *Journal of Educational Sciences Research*, 3(1), 1-27
- Ünal, L. (1996). Eğitim ve yetiştirme ekonomisi. Ankara: Epar yayınları.
- Yılmaz, T. (2014). Eğitim Ekonomi İlişkisine Eleştirel Bir Yaklaşım. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Yolcu, H. ve Yeşilyurt Yalçın, E. (2020). Ailelerin erken çocukluk bakımı ve eğitimi dönemi eğitim harcamaları. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*.